

AÇEV KIRSAL ALAN EĞİTİM PROGRAMI PROGRAM DEĞERLENDİRME ARAŞTIRMASI

**TATVAN ÇALIŞMASI
NİTELİKSEL ANALİZ RAPORU**

İçindekiler

GİRİŞ	3
Niteliksel Analiz Çerçevesi	4
1. TEMEL HAKLAR	4
1.1 Eğitim Sonrası Değişimler	4
1.2 Sağlıklı Yaşam Konusundaki Görüşler	5
1.3 Temizlik Hakkında Görüşler	8
1.4 Beslenme Alışkanlıkları	12
1.5 Hamilelik İle İlgili Bilgiler	14
1.6 Çocuk Bakımı Bilgisi	17
1.7 Kadın Hakları	21
1.8 Çevre Kirliliği	23
2 KATILIMCILAR VE EŞLERİ: ÇELİŞKİLER	26
2.1 Temel Algılar: Sağlık, Temizlik, Beslenme	27
2.2 Kadınlar ve Yaşam Pratikleri	31
2.3. Kadınlar ve Yaşam Şartları	33
SONUÇLAR	37

GİRİŞ

AÇEV'in 2008 yılının sonlarında daha önceden şehirde yaptığı çalışmaların sonuçları ve etkileri ile, saha çalışmalarından elde edilen verilerin bir araya getirilmesi sonucu, kırsal alanda bir eğitim programı oluşturulması düşünülmüş ve çalışmalar başlatılmıştır. Program kırsal alanda yaşayan 15 yaş üstü genç kadınların yaşam becerileri ve bilgi dünyalarının güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede Eğitim Programı, Sağlıklı Yaşam, Sağlıklı Gebelik, Çocuk Sağlığı ve Beslenmesi Çocuğun Büyüme ve Gelişimi, İletişim ve Çocuk Yetiştirme, Kadın Sağlığı, Çevre ve Haklar konularını kapsayan 8 oturumdan oluşturulmuştur.

Bu çerçevede pilot uygulamalar yapılmış ve bu uygulamalar sonucu saha çalışmalarından gelen geribildirimlerle program içeriği revize edilmektedir. YADA, AÇEV'in Bitlis-Tatvan'da yapılan pilot uygulamanın, kırsal alanda eğitim uygulanan köylerde nasıl bir etki yarattığını araştırmak ve köylerdeki mevcut dinamiklere nasıl bir etkisi olduğunu araştırmak amacıyla bir alan çalışması uygulamıştır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar ve değerlendirmeler AÇEV'in program hakkında yapacağı revizyon çalışmalarını desteklemesi için hazırlanmıştır.

YADA'nın uyguladığı saha çalışmasında; Eğitim programında öğretilmesi hedeflenen bilgilerin katılımcıların bilgi düzeyinde nasıl bir yeri olduğu, ilgili konularda katılımcıların halihazırda edinmiş oldukları bilgilerin muhtevası ve geçerliliği, bu bilgilerin eğitimle beraber nasıl bir değişim geçirdiği ve ne kadar kalıcı olduğunun değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Tatvan'da eğitimin uygulandığı üç köy olan Çataltaş, Kolbaşı ve Yassıca köylerinde uygulanan alan çalışması iki tur üzerinden yapılmıştır. Her köyden üç eğitime katılan katılımcı ve onların eşleri ile olmak üzere 6'şar derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Eğitim öncesi yapılan görüşmelerde köylerdeki eğitim öncesi bilgi dünyası ve programda yer alan konular üzerinde geliştirilen yaşam pratiklerinin ne düzeyde olduğu araştırılmıştır. Eğitim sonrası görüşmelerde hedeflenen; eğitim sonrası bilgi düzeyinde yaşanan değişiminin yanı sıra eğitimin köyde nasıl bir etki yarattığıdır

Eğitim sonrası görüşmelerde Yassıca'nın eğitimden çekilmesi ile örneklem yeniden düzenlenmiş ve değerlendirmeler buna göre yapılmıştır. Araştırmanın analizi de bu durum dikkate alınarak yapılmıştır. Örneklemde yaşanan bu değişimler istatistiksel analiz ve ilişki kurmaya uygun olmadığından analiz niteliksel veriler üzerinden yapılmıştır.

Niteliksel Analiz Çerçevesi

“Kırsal Eğitim Programı”nın uygulanacağı köylerde yapılan araştırma, eğitim öncesi ve sonrası olmak üzere iki düzeyde gerçekleştirilmiştir. Uygulanacak program öncesi yapılan görüşmeler, eğitime katılacağını ifade eden katılımcılar ve onların eşlerine uygulanmıştır. Bu noktada amaçlanan hem katılımcılar hem de onların algı dünyalarını ve yaşam pratiklerini birebir etkileyen eşleri ile birlikte görüşmek ve böylelikle katılımcıların algı dünyaları ve yaşam pratiklerini tüm dinamikleri ile anlamaya çalışmak olmuştur. Eğitim programı öncesi ve sonrası görüşmeler, katılımcıların yaşadıkları algı ve yaşam pratiği değişimlerini ve kendilerinin bu değişimi nasıl tanımladığını anlamayı hedeflemiştir. Aynı zamanda eğitimin eşler üzerinde yarattığı etkiler de araştırma konusu olmuştur. Bu durum eşler arasındaki iletişimin de bir göstergesi olarak düşünülmüştür.

Diğer önemli nokta eğitim sonrası değişmeyen algı ve pratiklerin belirlenmesidir. Bu durumun ortaya çıkarılması hem eğitim programında hangi konuların işlendiğinin görülmesi hem de bölgede hangi yerleşik ve kalıplaşmış algıların çözülmediğinin anlaşılması açısından kritiktir.

Araştırma ile hedeflenen ve eğitim programının da besleneceği bir başka konu da kadınlar ve eşleri arasındaki görüş ve algı farklarıdır. Bu nedenle araştırmada kadınların ve erkeklerin verdikleri cevaplardaki farklılıklar incelenmiş ve bu farklılıklara bağlı çelişkiler de gösterilmeye çalışılmıştır.

Analiz üç temel adım üzerinden gerçekleştirilmiştir. İlk olarak; eğitim öncesi ve eğitim sonrası katılımcıların algı ve görüşlerinin incelenmesi bir bölüm olarak tasarlanmıştır. Bu bölümde eğitim programının etki ettiği konular incelenmiştir. Katılımcıların değişen algıları ve bu konulardaki tavırları değerlendirilmiştir. Ayrıca kalıplaşmış ve değişimin yaşanmadığı eğilimlerin ilk bölümde olduğu üzere katılımcılar ve eşlerinin tavrı üzerinden oluşturulmuştur.

İkinci bölüm katılımcılar ve eşlerinin verdikleri yanıtlarda ortaya çıkan çelişkilerin incelenmesi üzerine kurgulanmıştır.

1. TEMEL HAKLAR

1.1 Eğitim Sonrası Değişimler

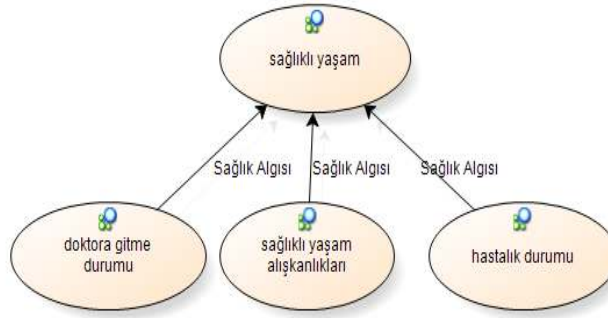
- Katılımcılarla eğitim programı ve öncesinde yapılan derinlemesine görüşmeler sonrasında, eğitimde öğretilen bazı uygulamalar ve bilgilerin önemli bir etki yarattığı ve eğitim öncesi katılımcıların ilgili konularda gösterdiği algı ve pratiklerin değişmesine neden olduğu

gözlemlenmiştir. Ortaya çıkan bu değişimler, katılımcılar tarafından özellikle vurgulanarak belirtilmiş ve konuşmalarda bu durum net bir şekilde ortaya çıkmıştır.

- Eğitim programında kullanılan konu başlıkları bu bölümde de harita olarak kullanılacaktır. Katılımcıların ilgili konulara verdiği yanıtlar, karşılaştırmalı olarak sunulacak ve yorumlanacaktır.

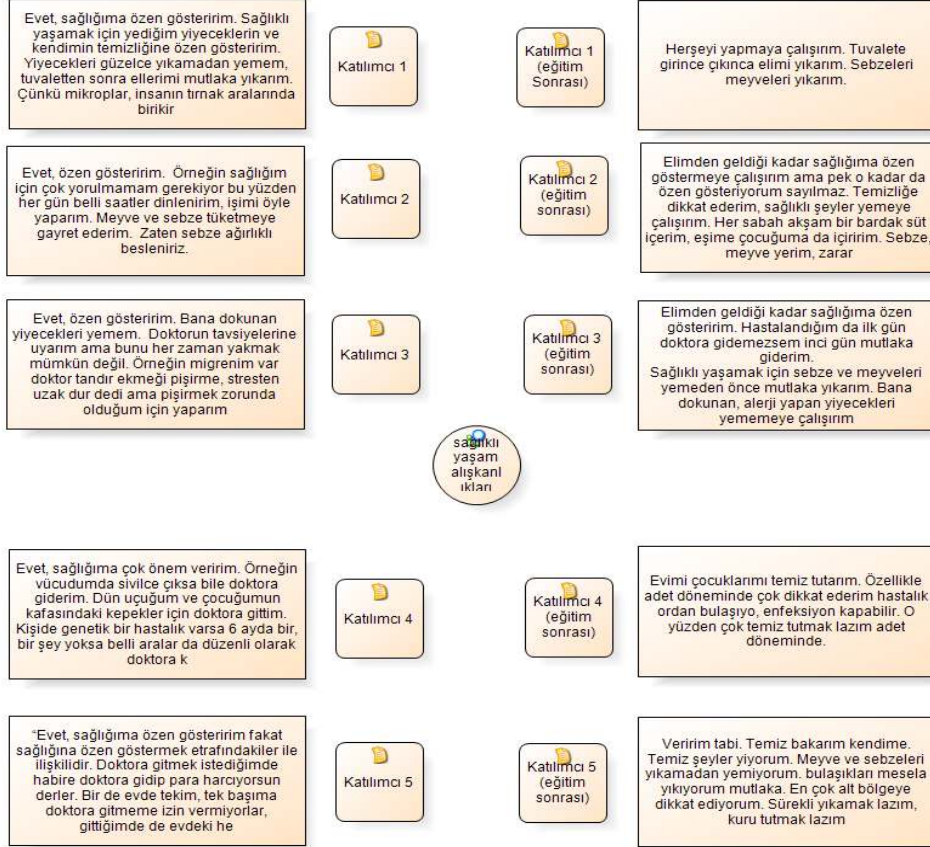
1.2 Sağlıklı Yaşam Konusundaki Görüşler

- Kırsal Eğitim Programı doğrultusunda, katılımcıların oluşturdukları sağlık algısı değerlendirilmiştir. Bu bağlamda sağlık algısı doktora gitme durumu, sağlıklı yaşam alışkanlıkları/sağlığa özen gösterme ve hastalık durumunda yapılanlar üzerinden değerlendirilmiştir

- Katılımcıların sağlıklı yaşamak hakkındaki görüşleri, sağlıklarına özen gösterip göstermemeleri ve bunun için neler yaptıkları sorusu üzerinden değerlendirilmiştir. Burada hem kendi bilgi dünyaları doğrultusunda kendilerini ne derece sağlıklı gördükleri hem de bunu hangi pratiklere dayandırdıkları incelenmiştir

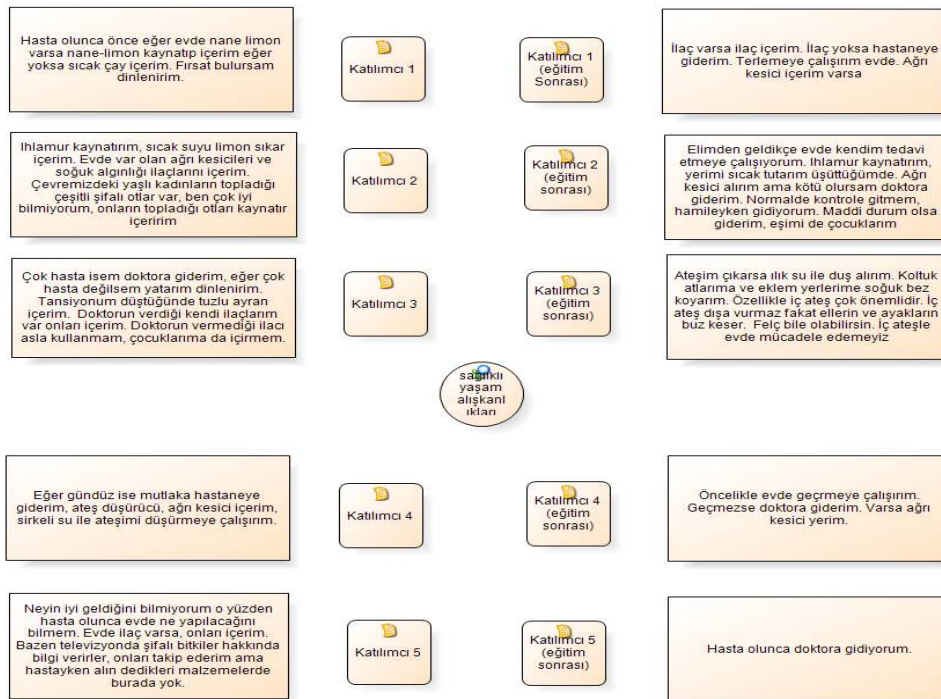
Sağlığa özen Gösterme Durumu

- Sağlıklı yaşam ile ilgili görüşler eğitim öncesi ve sonrası olarak değerlendirildiğinde birkaç belirgin durum ortaya çıkmıştır. Öncelikle eğitim öncesi “sağlığınıza özen gösterir misiniz?” sorusuna verilen cevapların ağırlıklı olarak “özen gösteririm” cevabı üzerinden bir eğilim oluşturduğu gözlemlenmiştir. Bir başka deyişle katılımcılar mevcut durumda uyguladıkları pratikleri ve kendi bilgi düzeylerini yeterli görmektedir. Ancak eğitim sonrası görüşmelerde daha önce “sağlığıma özen gösteririm” yanıtını veren katılımcıların “elimden geldiğince” lafzını eklediğini görmekteyiz. Bu durum eğitim sonrası, daha önceden dikkat etmedikleri ve bilgisine sahip olmadıkları durumlarla karşılaştıklarının bir göstergesidir. Bir diğer ilgi çekici durum ise katılımcılardan birinin eğitim öncesinde sağlıklı olmak ya da sağlığa özen göstermek durumlarının kendi kontrolünün dışında olduğunu belirtirken, eğitim sonrasında uygulayabileceği pratiklerin olduğunun farkına varması ve buna yönelik olarak görüş oluşturmuş olmasıdır.

- Eğitim sonrası katılımcılar üzerinde en büyük etki yaratan konulardan biri, eğitim programında özellikle vurgulanan “gıda temizliği” konusu olarak göze batmaktadır. Meyve ve sebzelerin yenmeden önce yıkanması gerektiği bilgisi hemen hemen tüm katılımcıların vurguladığı ya da değindiği bir bilgi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bilgi katılımcılar tarafından pratikte de benimsenen bir davranış örüntüsü olarak değişiklik yaratmıştır.
- Katılımcıların algılarında ve bilgi dünyalarında belirgin değişiklikler yaratan bir diğer konu da yine sağlıklı yaşam çerçevesinde değerlendirilecek “hastalıktan korunma yöntemleri”dir. Katılımcılar eğitim sonrasında daha ayrıntılı ve optimum tanımlamalar ve yöntemlerden bahsetmişlerdir.

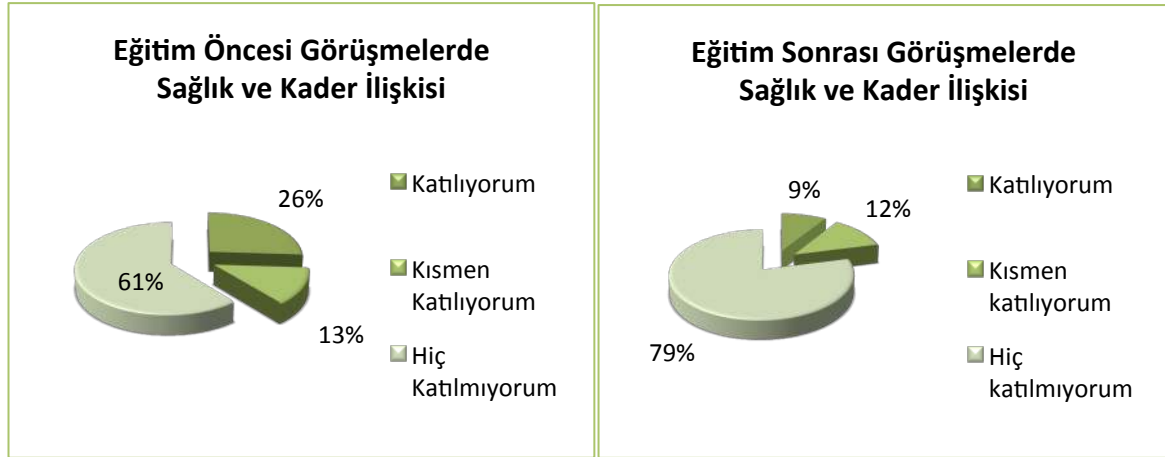
Hastalık Durumuna Dair Görüşler

- Katılımcılarda belirgin olarak gözlenen temel bir eğilim tespit edilmiştir. Öncelikle eğitim öncesi görüşlerde ağırlık evde kendi çözümleriyle hastalık atlatmak üzereyken, eğitim sonrasında öğretilenler paralelinde önce kendi önlemlerini almaları daha sonra duruma göre doktora gitmeleri bilgisi yerleşmiştir.
- Bazı katılımcıların özellikle eğitimde öğretildiği şekli ile tanımlama yapmaları da önemli bir noktadır. “..öncelikle evde geçirmeye çalışırım, geçmezse doktora giderim” ve “..ateşim çıkarsa ılık suyla duş alırım. Özellikle iç ateş çok önemlidir” gibi cümlelerin özellikle kullanılmış olması, eğitimde öğretildiği şekliyle bilgi dünyasında değişiklik oluştuğunu göstermektedir.

- Sağlıklı yaşam konusunda yaşanan görüş değişiklikleri “hastalık” kavramının ve özellikle “Sağlıklı olmak” durumunun kişinin kendi ellerinde olabileceği fikrinin yerleşmesi açısından önemli bir etkisi olmuştur. Yapılan anket çalışmasında da bu durum kendini göstermiştir.

Sağlık Kader İlişkisi

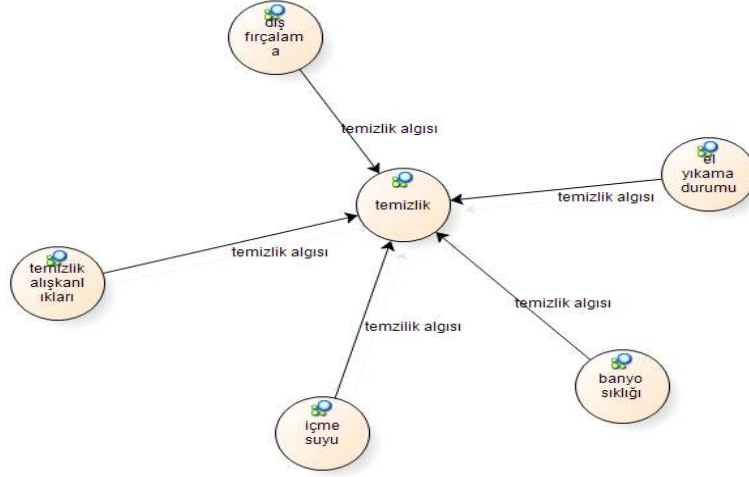

- Görüldüğü üzere, sağlığın kaderden öte kendi inisiyatifleri ile elde edilecek bir durum olduğu, eğitim sonrasında ortaya çıkan belirgin bir algı değişikliğidir.

1.3 Temizlik Hakkında Görüşler

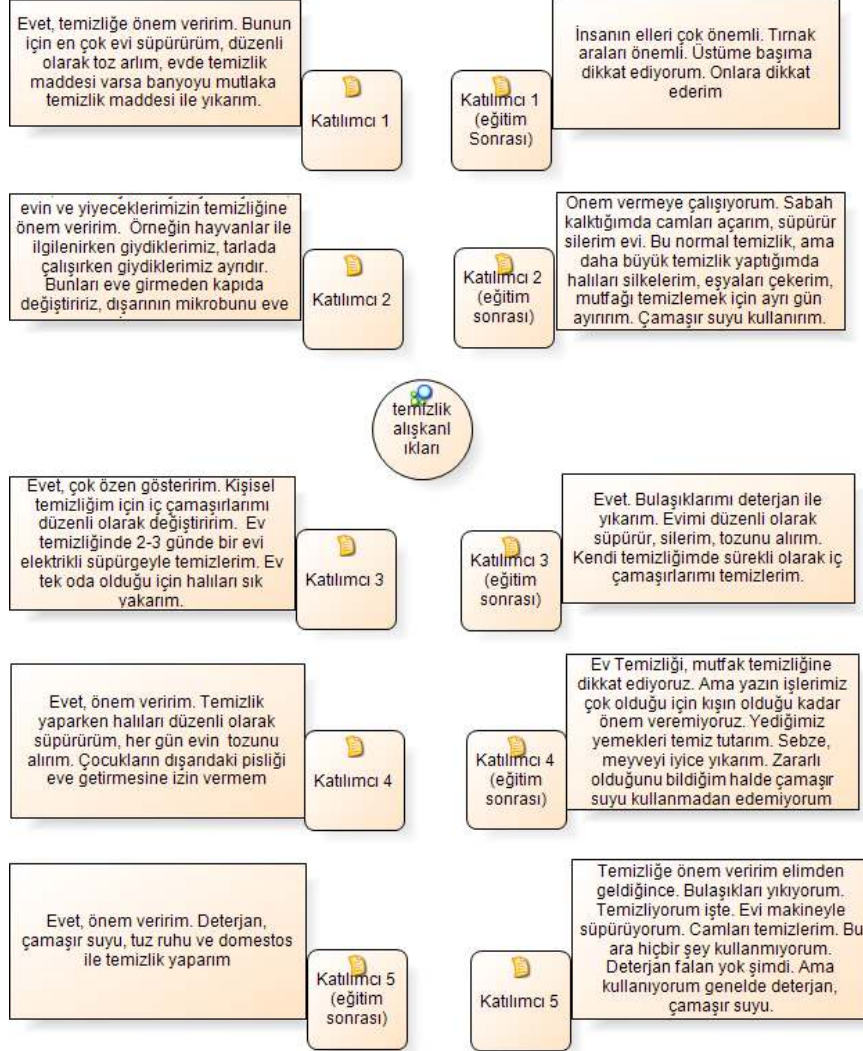
- Katılımcıların pratikteki uygulamaları üzerinden değerlendirilen temizlik algısı, özellikle gün içinde yaptıkları uygulamalar üzerinden incelenmiştir. Eğitim programı ile uygulanması gereken pratiklerin katılımcılar tarafından eğitim öncesi nasıl uygulandığı ve eğitim sonrasında katılımcıların pratiklerinde nasıl değişimle yaşandığı incelenmiştir.

Temizlik Algısı

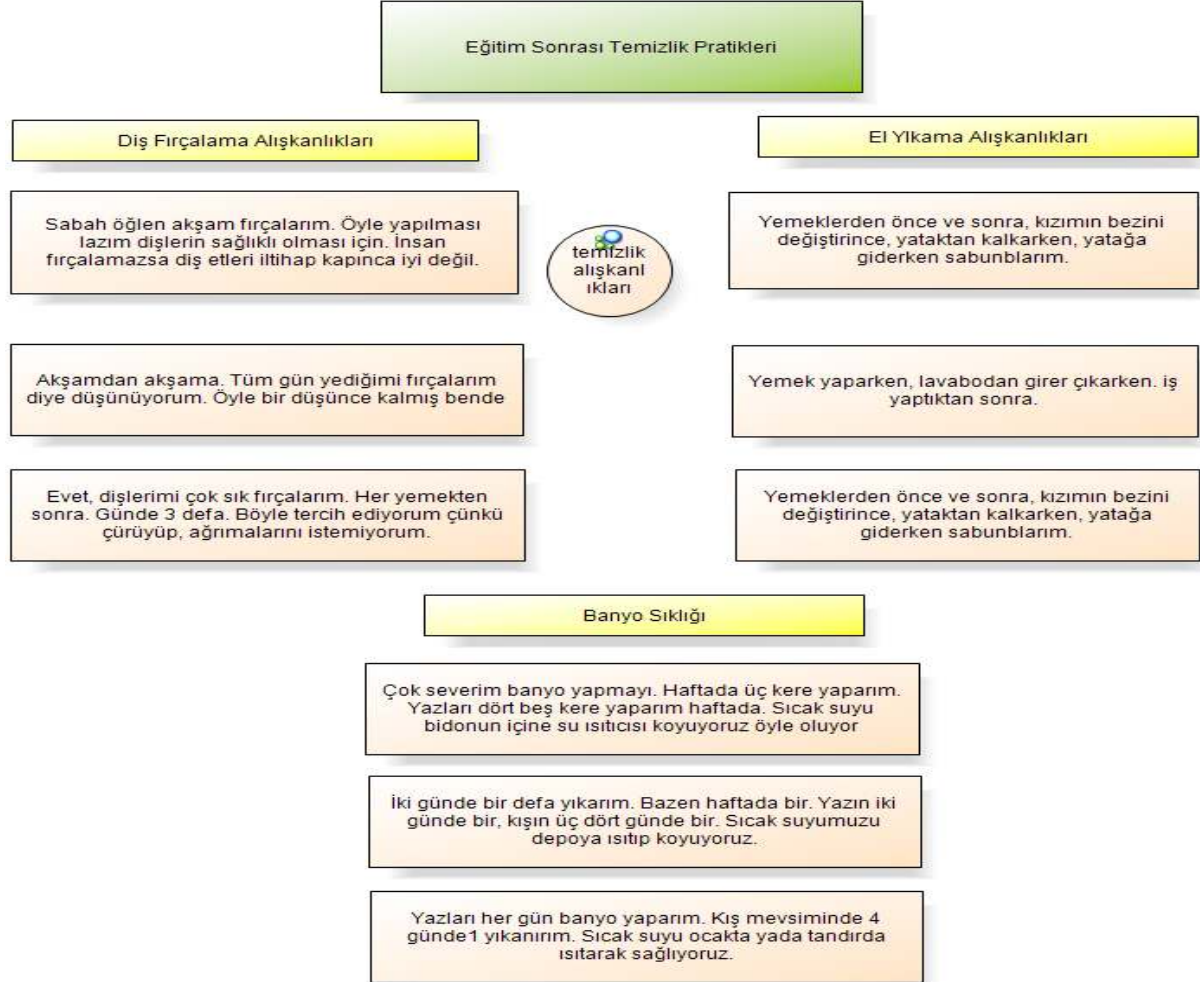
- Katılımcıların öncelikli olarak temizlik kavramını açıklarken, temiz olmak için neler yaptıkları sorulmuş daha sonra eğitim programında da öne çıkan temizlik pratikleri değerlendirilmiştir. Böylelikle katılımcıların hem temizlik kavramını nasıl tanımladıkları, bilgi dünyalarını hangi pratikler üzerinden geliştirdikleri incelenmiştir. Katılımcıların temizlik alışkanlıkları başlığı altında incelenen “temiz olmak için ne yaparsınız” sorusuna verdikleri cevaplar, temizlik kavramı dendiğinde akıllarına ne geldiği üzerinden yapılan bir değerlendirme olmuştur. Başka bir deyişle katılımcılar temiz olmayı ne üzerinden tanımlıyorlar ya da katılımcıların temiz olmak denince akla ilk gelen pratikleri nelerdir gibi soruların cevapları incelenmiştir.

Temizlik için Yapılanlar

- Katılımcılar temizlik kavramını iki ana argüman üzerinden tanımlamışlardır. Bunlardan ilki ev temizliği olarak belirginleşmiştir. Katılımcılara “temiz olmak için ne yaparsınız?” sorusu yöneltildiğinde genel olarak hem eğitim öncesi hem de eğitim sonrasında tanımlama “ev temizliği” üzerinden yapılmıştır. Katılımcılar evi nasıl temizledikleri, hangi temizlik malzemelerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu durum eğitim öncesi ve sonrasında kendini tekrarlamıştır. Bu çerçevede katılımcılar için temizlik kavramının temel referansı “kişisel temizlik” değil “ev temizliği”dir. Eğitim sonrası da bu referans değişmemiştir.

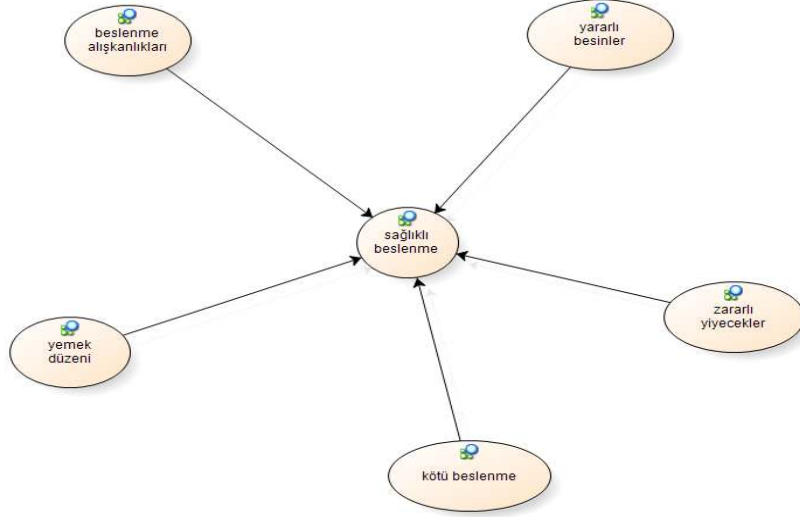
Temizlik Pratikleri

Katılımcıların temel temizlik pratikleri incelendiğinde eğitim sonrası görüşlerde, eğitimde anlatılan uygulama bilgilerinin önemli bir etki yarattığı gözlemlenmiştir. El yıkama durumuna baktığımızda özellikle bazı cümlelerin eğitim programından referansla kurulduğu gözlemlenmiştir. “..lavaboya girip çıkarken”, “..kızımın altını değiştirdikten sonra” ve “..yemek yapmadan önce ve sonra” gibi cümlelerin eğitimde özellikle üzerinde durulan konulardan olması, eğitim sonrası pratikte bazı değişmelerin olduğunu ya da bu pratiklerin algı dünyasına kabul edildiği gözlemlenmiştir. Diş fırçalama durumunda ise eğitimde anlatılan ve olması gereken durumun bilgisine sahip olunmakla beraber uygulamada tam anlamıyla gerçekleştirilemediği görülmektedir. Banyo alışkanlığının ise katılımcılar tarafından hem eğitim öncesinde hem de eğitim sonrasında sıklıkla yapıldığı belirlenmiştir.

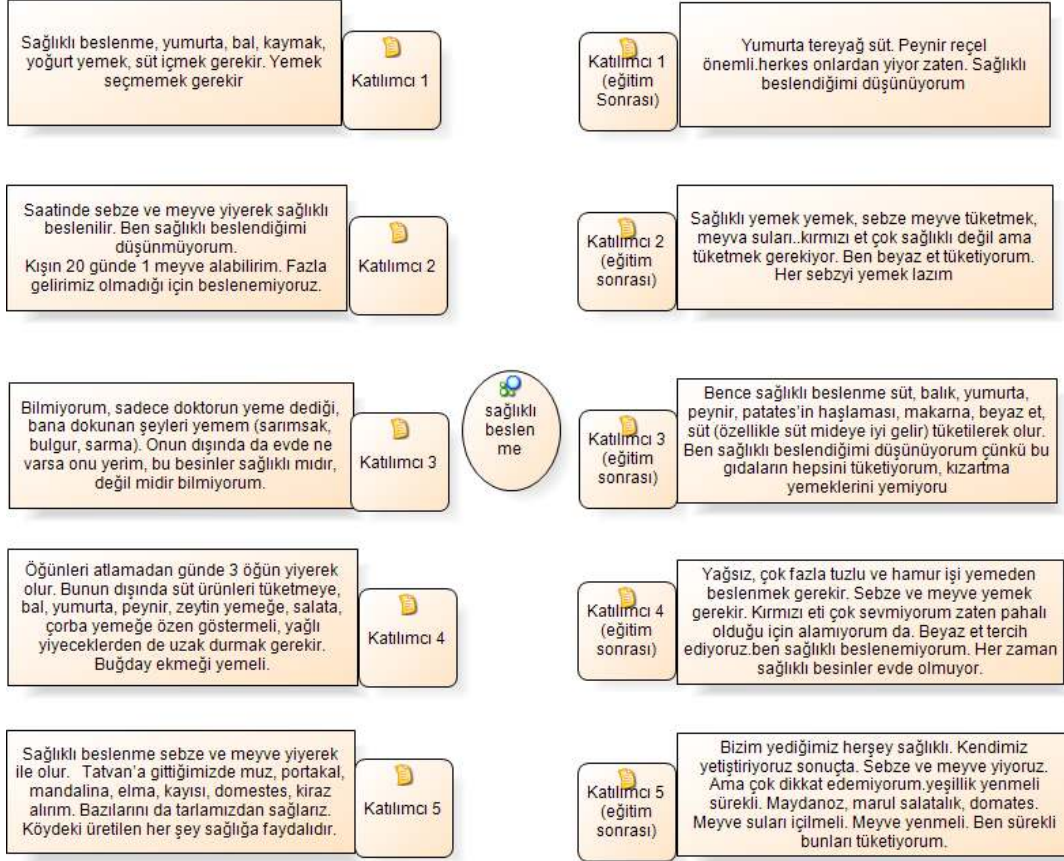
1.4 Beslenme Aışkanlıkları

Sağlıklı Beslenme Algısı

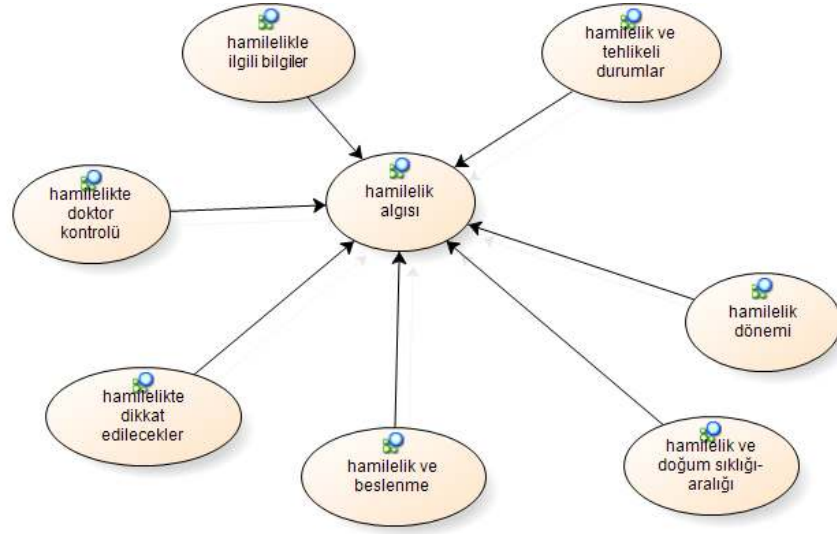
- Katılımcıların sağlıklı beslenme algısı, aldıkları besinlerin yararlı ya da zararlı oluşu üzerinden kurgulanmıştır. Katılımcıların tükettikleri besinlerin niteliğini tanımlamaları ve gerekçelendirmeleri, oluşturdukları sağlıklı beslenme algısının anlaşılması için değerlendirilmiştir.

Sağlıklı Beslenme İçin Yapılanlar

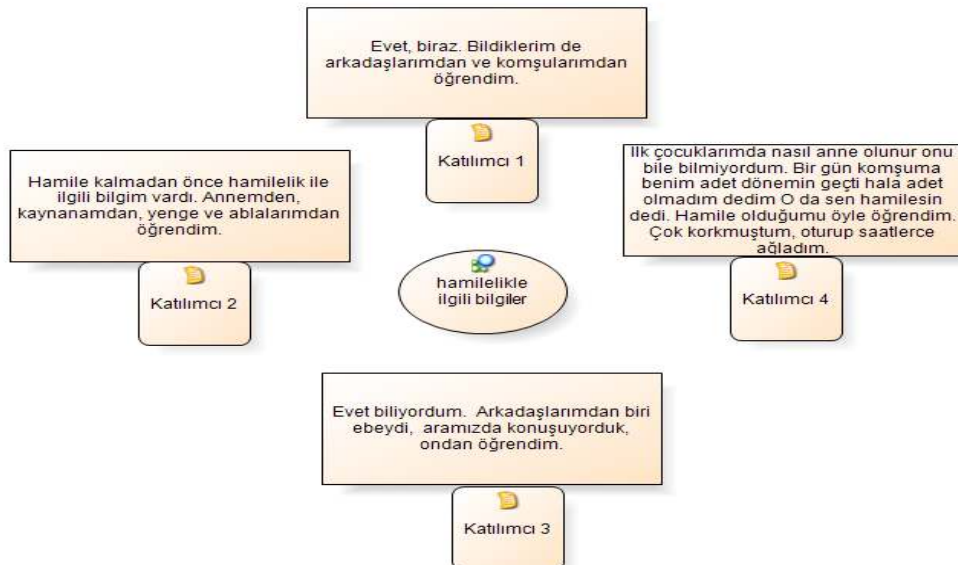
- Katılımcıların temel eğilimi kendi ürettikleri ürünlerin tüketilmesi ve bunun da sağlıklı beslenme olduğu kabulü üzerinden oluşmuştur. Meyve ve sebze yemeğe vurgu yapılması, tükettikleri besinlerin doğallığı sağlıklı beslenme algısını şekillendirmiştir. Bununla beraber eğitim öncesi yapılan görüşmelerde vurgu bu eğilim üzerinden oluşturulurken eğitim sonrası görüşmelerde beslenme alışkanlıkları ile ilgili daha ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Süt ürünleri, yeterli miktarda kırmızı et, yağlı ve tuzlu yiyeceklerden uzak durmak gibi bilgilerle beraber sebze ve meyve vurgusu devam ettirilmiştir. Eğitimde üzerinde durulan bu besinlerin ifade edilmesi önemlidir. Ancak dikkat edilecek diğer bir nokta maddi durumun ve imkanların da hem eğitim öncesi hem de eğitim sonrası vurgulanmış olmasıdır.

1.5 Hamilelik İle İlgili Bilgiler

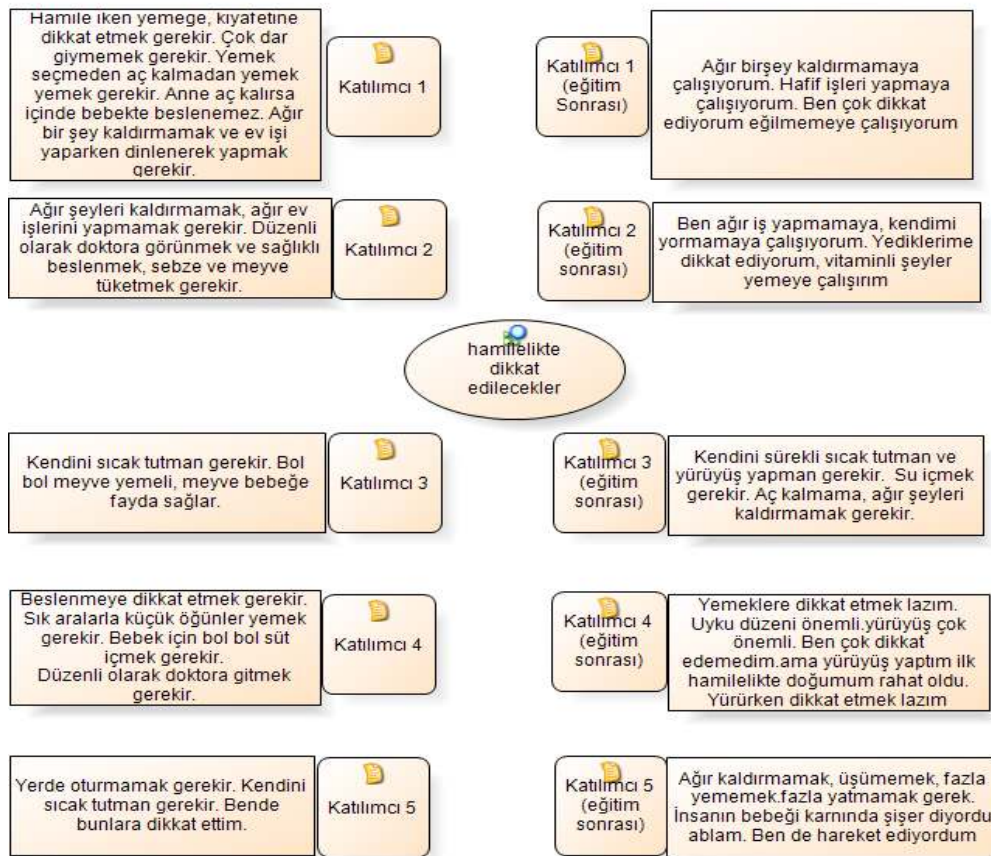
- Katılımcıların hamilelik konusundaki bilgileri ve buna bağlı oluşturdukları düşünceler hamilelikte yapılması gerekenler kurgusu üzerinden değerlendirilmiştir. Katılımcıların hamilelik dönemlerinde neler yaptıkları ve nelerin yapılması gerektiğini düşündükleri, hamilelikle ilgili bilgi dünyalarını anlamak için incelenmiştir.

Hamilelikle İlgili Bilgiler

- Katılımcıların ilk hamileliklerinde, hamilelikle ilgili bilgileri olmadığı, genel olarak bilgileri ailedeki büyüklerden ya da arkadaş ve komşulardan aldıkları gözlemlenmiştir. Katılımcılar ilk hamileliklerini tecrübesiz ve yeterli bilgi olmadan geçirmişlerdir. Daha sonraki hamilelikleri ise ilk hamileliklerindeki tecrübelerinden elde ettikleri bilgilerden faydalanılarak yaşanmıştır. Doktor veya sağlık ocağından bilgi alan katılımcıya rastlanmamıştır. Yapılan Niceliksel çalışmada da benzer sonuçlar çıkmıştır.

Hamilelikte Dikkat Edilecekler

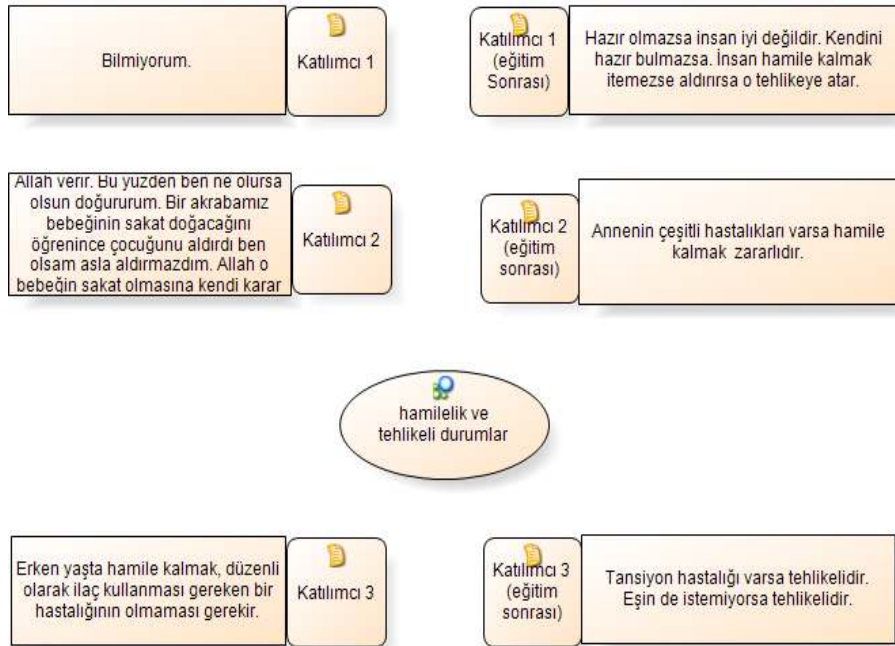

- Katılımcıların hamilelikle ilgili algılarında, hamilelikte dikkat edilecek durumları tanımladıkları bölümde keskin olarak ortaya çıkan ifade "Ağır kaldırmama" veya "ağır iş yapmama" olarak belirginleşmiştir. Katılımcıların çoğu hamilelikleri sırasında iş yapmaya devam etmek durumunda kaldıklarından aynı zamanda bu bir şikayet olarak da ortaya çıkmıştır. Hem eğitim öncesi hem de eğitim sonrası ortaya çıkan bu eğilim, hamilelik ile ilgili bilgi dünyasında önemli yer tutan bir durum olarak gözlemlenmiştir. Beslenme ile ilgili kaygılar da eğitim öncesi ve sonrası ifade edilen durumlardır. Eğitim sonrasında telaffuz edilen "uyku düzeni" ve "yürüyüş yapma" ifadeleri, eğitim sonrası akılda kalan bilgiler olarak dikkat çekmiştir.

- Katılımcılar hamilelikte dikkat edilmesi gereken temel iki durumu belirtmişlerdir. Ağır işten kaçınma ve beslenme konusu hamilelik döneminde önemli kılınan durumlar olarak ifade edilmiştir.

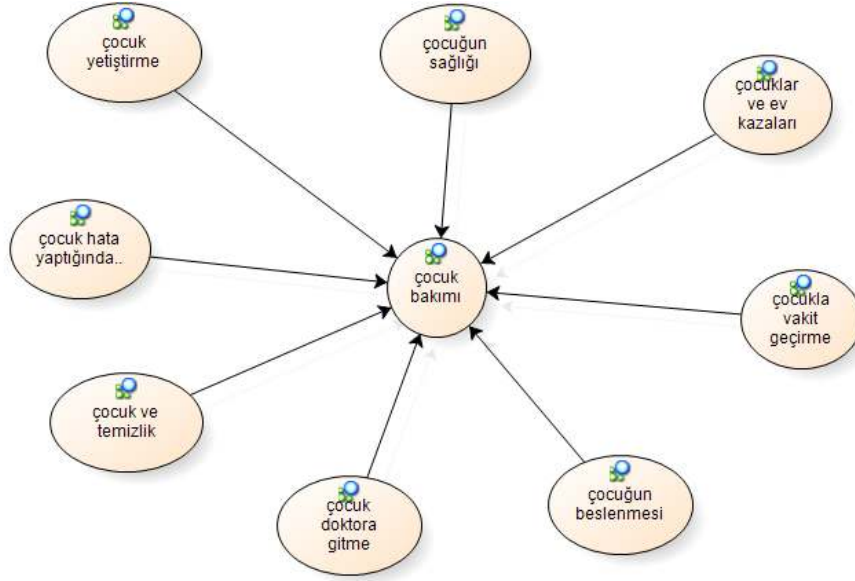
Hamilelik ve Tehlikeli Durumlar

- Katılımcıların eğitim öncesinde hamilelikle ilgili tehlikeli durumlar konusunda fazla bilgi sahibi olmadıkları gözlemlenmiştir. Her koşulda doğurulması gerektiği şeklinde fikir belirten katılımcının eğitim sonrasında annenin hastalıkları olması durumunda tehlike olacağından bahsetmesi önemli bir göstergedir. Aynı zamanda eğitim öncesinde bilgisi olmadığını belirten katılımcının, eğitim sonrasında “psikolojik olarak hazır” olma durumundan bahsetmesi de eğitimin algı dünyasında yarattığı dönüşümü göstermektedir.

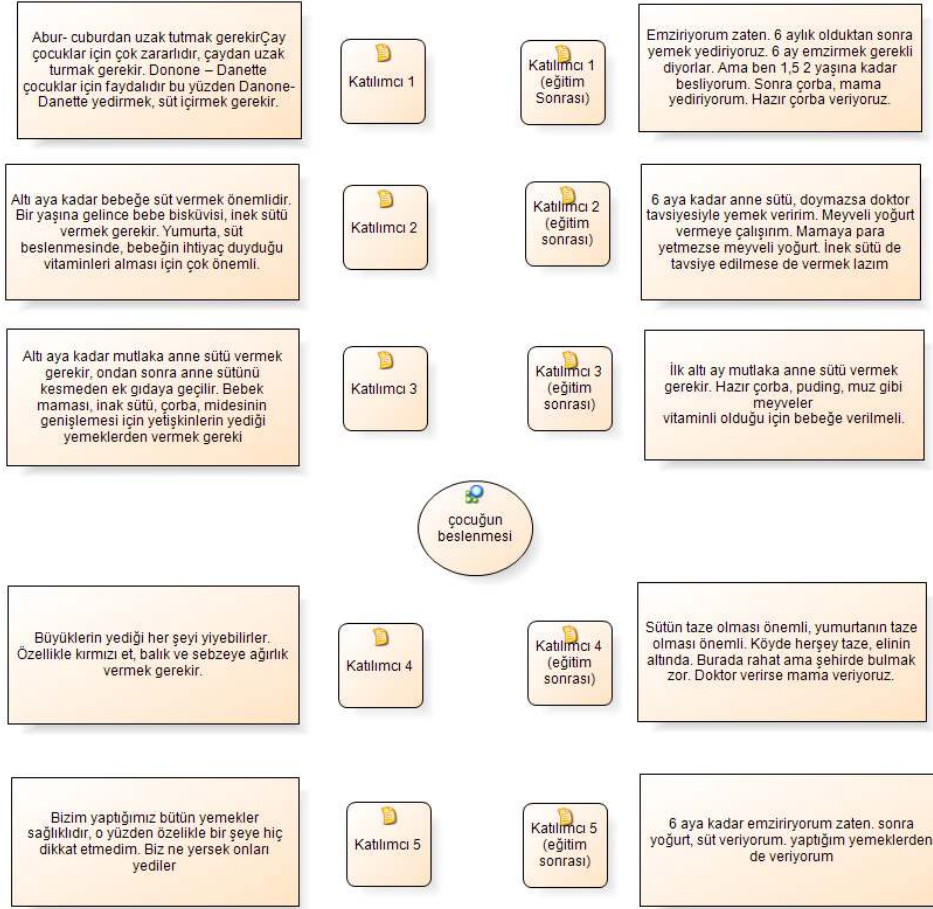
1.6 Çocuk Bakımı Bilgisi

- Katılımcıların özellikle çocuk bakımı ile ilgili olan bilgilerinin değerlendirildiği bu bölümde, çocukların yetiştirilmesi konusunda mevcut algıları ve pratiklerinin eğitim sonrası nasıl bir değişim gösterdiği incelenmiştir. Özellikle beslenme ve sağlık konularında yaşanan değişimler ve sabit kalan algılar incelenmiştir. Çocuk bakımı bilgisi, çocuğun sağlığı ve çocukla kurulan iletişim üzerinden değerlendirilmiştir.

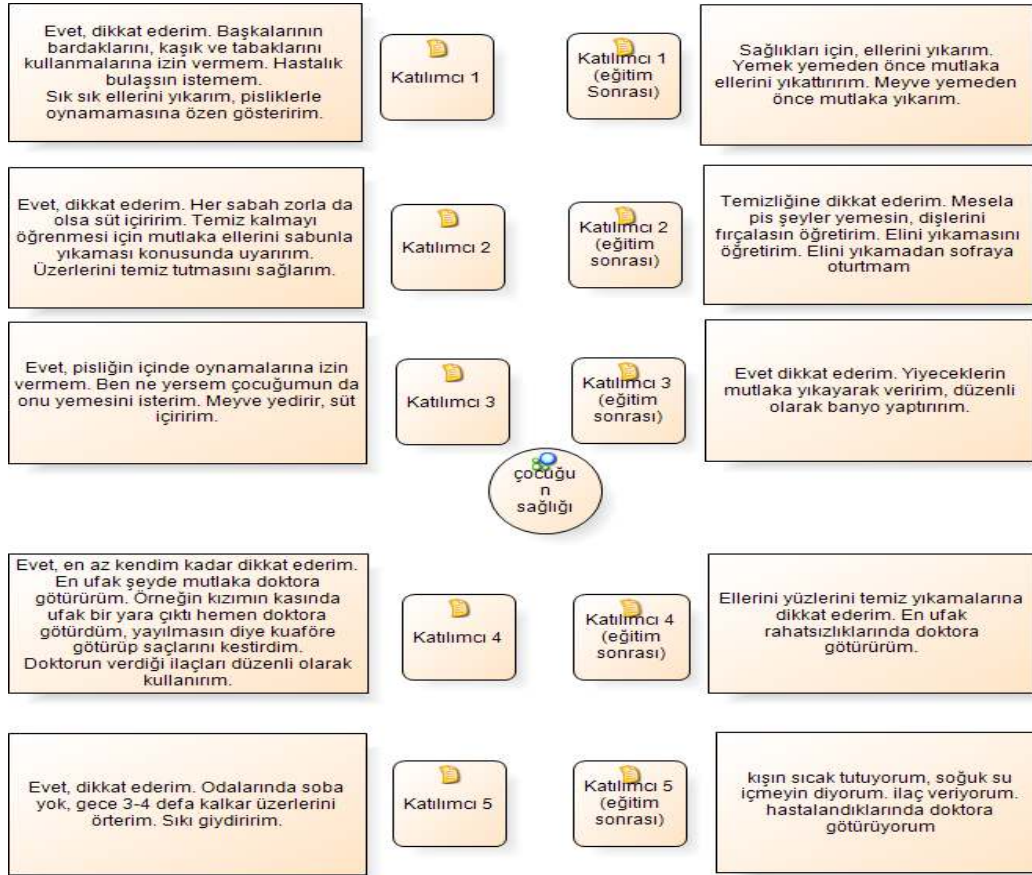
- Çocuk sağlığı katılımcıların eğitimle ilgili en çok referans verdikleri konu olmuştur. Bununla beraber katılımcılar ilgili sorulara verdikleri yanıtlarda büyük değişimler göstermemişlerdir. Sağlık ve beslenme konuları temelinde incelediğimizde katılımcılar beslenme ve sağlık ile ilgili tavırlarını ellerindeki mevcut maddi kaynakları referans vererek açıklamışlardır. Katılımcıların mevcut algılarını büyük oranda muhafaza ettiği, bazı ufak değişimlere rağmen, köydeki koşullara göre oluşan algı ve pratiklerin devam ettirildiği değerlendirilmiştir.
- Çocuk Bakımı kavramının tanımlandığı önemli bir nokta beslenme durumudur. Çocukların sağlıklı beslenmesi, hangi gıdaları tüketmesi gerektiği, hangi gıdaların çocuklar için zararlı olduğu eğitim programında ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bununla beraber katılımcılar genel olarak eğitim öncesi algı ve bilgi dünyaları ile davranış örüntülerini muhafaza etmiş görünmektedir.

Çocukların Beslenmesi

- Çocukların beslenmesi bölümü katılımcılarda algı değişikliklerinin yaşanmadığı ve mevcut algılarını ve pratiklerini korudukları bir bölüm olarak belirginleşmiştir. Temel dayanak noktaları köydeki besin kaynaklarının kullanımı ve tüketilmesi üzerinden tanımlanmaktadır. Köydeki besin kaynaklarının tazeliğinin vurgulanması eğitim öncesi ve sonrası yerleşik bir algı şeklinde ortaya çıkmıştır. Eğitim sonrası katılımcılar için önemli bir gösterge de anne sütünün 6 ay süreyle verilmesi gerektiği bilgisinin yerleşmiş olmasıdır. Katılımcıların beslenme kriteri olarak hazır çorba ve meyveli yoğurt gibi hazır gıdalar verilmesi, eğitimde çocukların beslenmesi ile ilgili bölümün yeteri kadar etki yaratmadığı, katılımcıların daha önceden oluşturduğu yanlış bilgi ve davranış örüntülerini kıramadığı gözlemlenmiştir.
- Çocukların sağlığı için neler yapıldığı da bir diğer önemli araştırma alanı olarak belirlenmiştir. Katılımcıların çocukların sağlığı hakkında oluşturdukları bilgi dünyası ve pratikleri incelenmiştir. Eğitim sonrası bu durumda yaşanan değişimler değerlendirilmiş ve katılımcıların hangi bilgi ve davranışları muhafaza ettiği de incelenmiştir.

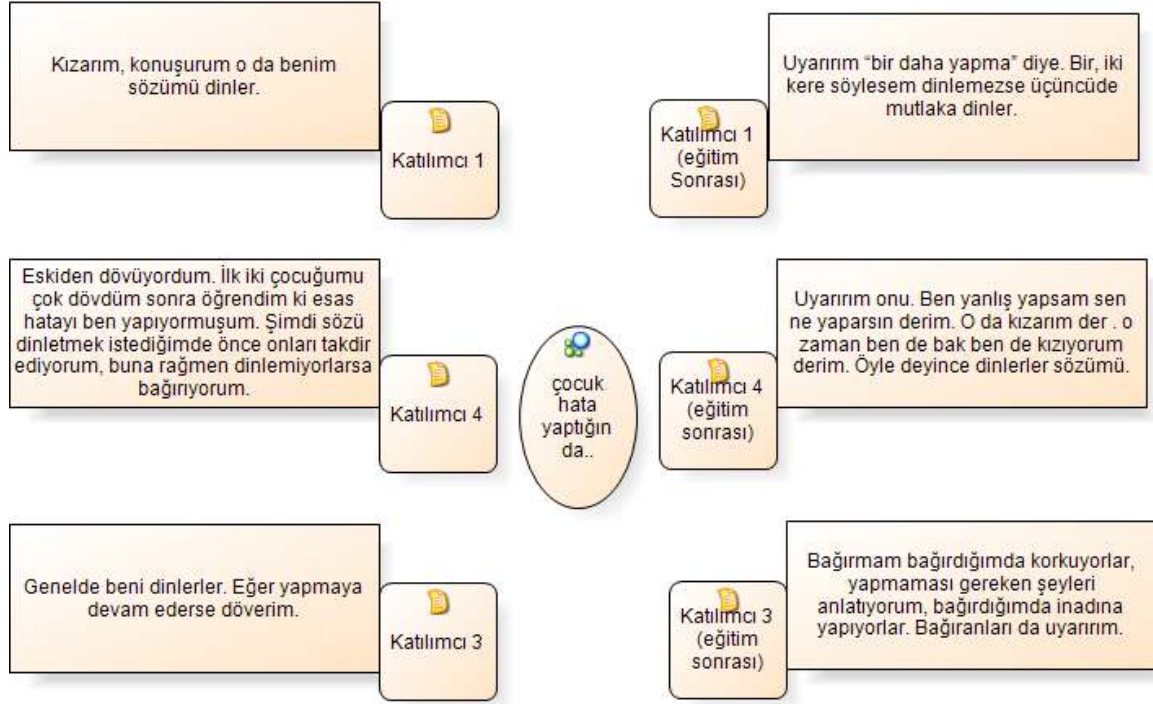
Çocukların Sağlığı İçin Yapılanlar

- Katılımcılar eğitim sonrası en çok akılda kalan konulardan biri olduğunu bildirmekle beraber, çocuk sağlığı konusunda belirgin bir bilgi değişikliği yaşamamışlardır. Katılımcıların eğitim sonrası vurguları temizlik alışkanlıkları ve gıda temizliği üzerinde yoğunlaşmıştır. Çocukların öz bakım ve temizliği konu başlığı ile verilen bilgiler algı dünyalarında yer etmişken, çocukların sağlık takibi konusunda bilgi ve davranış değişikliği oluşmadığı gözlemlenmiştir. Çocuk sağlığı konusunda diğer bir başlık olan “ateş durumu” ise katılımcıların hali hazırda bilgisine sahip olduğu bir konu olarak belirginleşmiştir. Başka bir deyişle eğitimde öğretilen ateş düşürme yöntemleri katılımcılar tarafından eğitim öncesinde de benimsenen bir durum olarak ortaya çıkmıştır. “ılık su”, “ıslak bezle koltuk altlarını ovma” gibi yöntemler tüm katılımcılar tarafından eğitim öncesi görüşmelerde de telaffuz edilmiştir. bu çerçevede “ateş düşürme” konusu katılımcıların mevcut algılarında bir pekiştirme etkisi yaratmıştır.
- Çocuk Bakımı ile ilgili diğer bir husus çocuklar yanlış bir şey yaptığında gösterilen tepkilerdir. Katılımcıların eğitim öncesi ve sonrasındaki cevapları karşılaştırıldığında paralellikler mevcuttur. Genel anlamda çocuğu “uyarma”, “dinlemezse kızma, bağırma” ve nadir de olsa “hafifçe dövme” şeklinde tanımladıkları davranış biçimleri ortaya çıkmıştır. Ancak

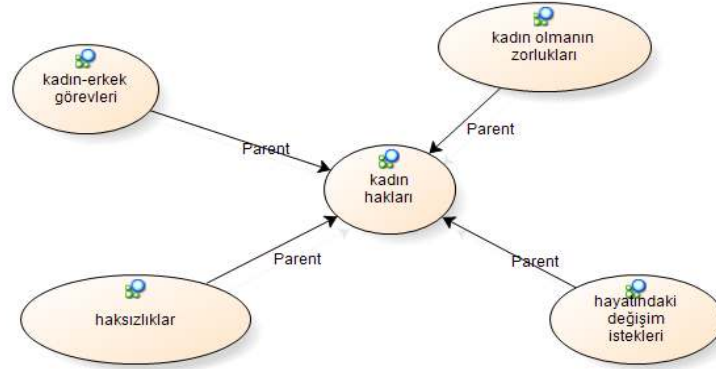
katılımcıların büyük çoğunluğunda çocuklarla olan iletişimi eğitim programında öğretilen duruma yakın özellikler gösterdiğinden görüşmeler sonrasında mevcut davranış biçimleri pekişmiştir. Buna karşın bazı katılımcılarda eğitim öncesi davranış biçiminin yanlış olduğunun farkına varılması ve davranış biçiminin değişmesine rastlanmıştır. Bu değişikliğin gerekçesi ile açıklanmış olması da eğitimin etki ettiğinin bir göstergesidir.

Çocuklar Hata Yaptığında...

- Katılımcılar eğitim sonrasında çocuklara daha sabırlı davranılması gerektiği, sert davranmanın ya da bağırmanın bir etkisi olmadığını belirtmişlerdir. Bu durumun, eğitim programında çocuklarla iletişim kurma yolları ile anlatılan konuların mevcut bilgileri pekiştirdiğini göstermektedir.

1.7 Kadın Hakları

- Katılımcıların kadın hakları konusundaki düşünceleri, onların kendilerini köyde nasıl konumlandıkları ve bu konumlandırmada kendilerine biçtikleri değerın anlaşılması açısından değerlendirilmiştir. Kadınların köy hayatındaki sınırlılıkları, haklar üzerinden incelenmiş ve bu duruma karşı tavırları da değerlendirilmiştir. Kadın olmak, yaşadıkları haksızlıklar, hak talepleri, beklentileri ve erkeklerle karşılaştırıldığında konumlarını nasıl tanımladıkları verilen cevaplar üzerinden incelenmiştir.

Kadın Olmanın Zorlukları ve Kadın-Erkek Görevleri

Kadın için her şey zordur. Erkekler yemeğini yer üstünü giyer dışarı çıkar, kadın ise evdedir. Bütün işler ona kalır, çocuğa, eve bakar. "Bazen annem beni kadın doğuracağına erkek doğursaydı diyorum".	Katılımcı 1	Kadının görevleri; yemek yapmak, temizlik yapmak, çocuklarına bakmak, çocuklarının temizliği ile ilgilenmek. Erkeğin görevi, çalışmak eve yemek getirmek erkeğin görevidir.
Bütün evin sorumluluklarını üzerinde taşırsın. Evin işi, çocuğun gelişimi ile ilgilenmek hepsi bir araya gelince zor oluyor.	Katılımcı 2	Kadının görevleri; Eşine saygılı olmak, çocuklarına bakmak, evine bakmak. Erkeğin görevleri; Evini geçindirmek, eşine ve çocuklarına sahip çıkmak.
		
İstediğin zaman istediğin şeyi yapamazsın, istediğin yere gidemezsin. Eşinin izin vermediği hiçbir şeyi yapamazsın.	Katılımcı 3	Kadın; evine bakmak, çocuklarını büyütmek, eşi ile iyi geçinmek, erkeğinin dediğini yapmak. Erkeğin görevi, çalışması, kumar oynamaması, eşini aldatmaması, eşi ile iyi geçinmek.
Burada istediğin zaman istediğin yere gidemezsin, kitap okuyamazsın örneğin kayınvalidem buraya oturmaya geldiğinde kitapları saklarım. Ona göre bir kadın bir erkekten bilgili olamaz. İstediğini giyemezsin, pantolon giyemezsin.	Katılımcı 4	Kadın görevi; evine bakmak, çocuğuna bakmak, eşine destek olmak. Erkeğin görevi; çocuklarla ilgilenmek, evine bakmak.
Kadınlar erkekler kadar rahat değildir. Bir yere tek başlarına gidemezler. Erkek gitme dediğinde gidemezler. "Sabah hastayım, minibüse bindim, cam kenarına oturdum, biri geldi, kalk oradan oraya erkekler oturur, sen arka köşeye oturacaksın dedi. Ayıp, erkekler geliyor diye beni yerimden kaldırdılar".	Katılımcı 5	Kadın; evine çocuğuna, kocasına iyi bakması, bütün işleri yapması kadının görevidir. Erkeğin görevi, evine bakmak, evini geçindirmektir.

- Katılımcılar kadın olmanın zorluklarını tanımlarken üzerlerinde bulunan iş yoğunluğu ve istedikleri gibi davranamamak durumları üzerinde yoğunlaşmışlardır. Ev işi ve çocuklara bakmanın onları yorması, başka bir şeye vakit kalmaması gibi ifadelerle karşın kadın erkeğin görevleri tanımlanırken ev işi ve çocuk bakmanın kadının görevi olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların içinde bulundukları durumdan şikayet ederken aynı zamanda bunu meşrulaştırdıkları gözlemlenmiştir. Bu durumun sebebi elbette mevcut toplumsal ilişkilerin yarattığı baskıdır. Başka bir deyişle katılımcılar kendilerine yüklenen görev ve rollerden memnun olmamakla beraber bunu kabullenmek durumunda kalmışlardır.
- Hayatlarında değişmesini istedikleri bir durum olup olmadığı sorusu da önemli bir belirleyicidir. Katılımcıların ağırlıklı olarak değişim talebi kendi yaşam şartlarının iyileşmesi üzerinden biçimlenmiştir. Daha büyük bir ev talebi ve iş yükünün azalması önemli istekler olarak belirginleşirken, çalışma talepleri de öne çıkmıştır. Eğitim öncesi ve sonrasında paralellik gösteren cevaplara bakıldığında taleplerin kadınların maddi olanaklar üzerinden bir kurgu oluşturduğunu göstermektedir. Eğitim sonrası çalışma taleplerinin ifade edildiği de kritik bir algı değişimi olarak belirlenmiştir.

Kadınların Daha İyi Yaşam Talepleri

Hırbırşeyin değışmesini istemem. Gözüm yükseklerde değildir.	Katılımcı 1	Keşke erkek olsam derim. Bazen öyle isyan ediyorum. Kadınların işi daha zordur. Bazen öyle bir işim oluyor ki çocuklarla bile ilgilenemiyorum. O zaman diyorum keşke annem beni
--	-------------	---

Ben halimden memnunum, sadece işimin sağlığına kavuşmasını istiyorum, bşka bir şey istemiyorum.	Katılımcı 2	Mesela ben hep çalışan bir kadın olmak isterdim. Hem de okumak isterdim
---	-------------	---

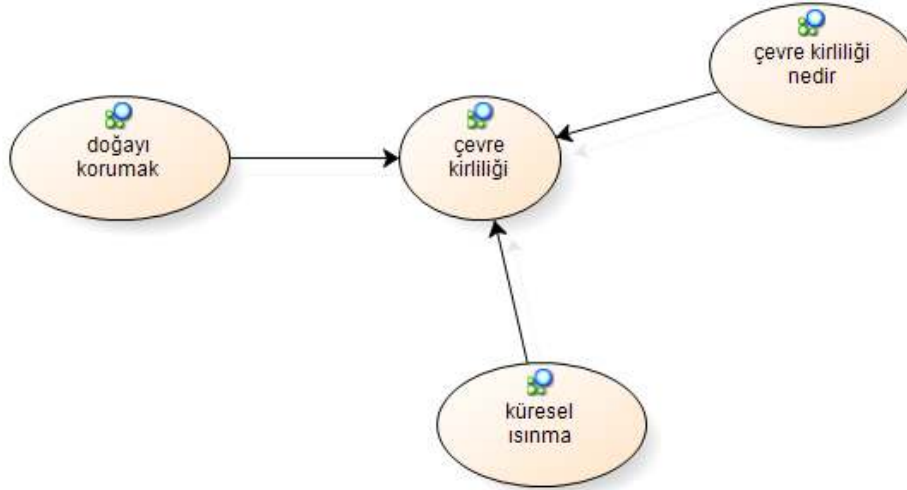
hayatındaki değışim istekleri

büyüseler başka bir şey istemem. Bütün aile tek oda da yaşıyoruz. Gücüme gidiyor, yine de çadırdaki yaşayanlarda var, ya sende çadırdaki yaşasaydın derim kendime. Allah'a	Katılımcı 3	Hayatımda bir şeyin değışmesini istemiyorum. Sadece daha büyük bir evim olsun isterim.
--	-------------	--

Kadınların istediğı gibi gezebilmelerini isterdim bu bizim hakkımız.	Katılımcı 4	İş hayatım olmasını isterdim
--	-------------	------------------------------

Bir evim olsun, ayrı yaşyalım istiyorum. Sabahın 6'sında kalkıp, ineklere bakmak istemiyorum. Yoruluyorum.	Katılımcı 5	ayrı bir evim olsun isterim. bir de bazen işler çok zor geliyor. şehirdeki gibi daha rahat yaşamak isterdim.
--	-------------	--

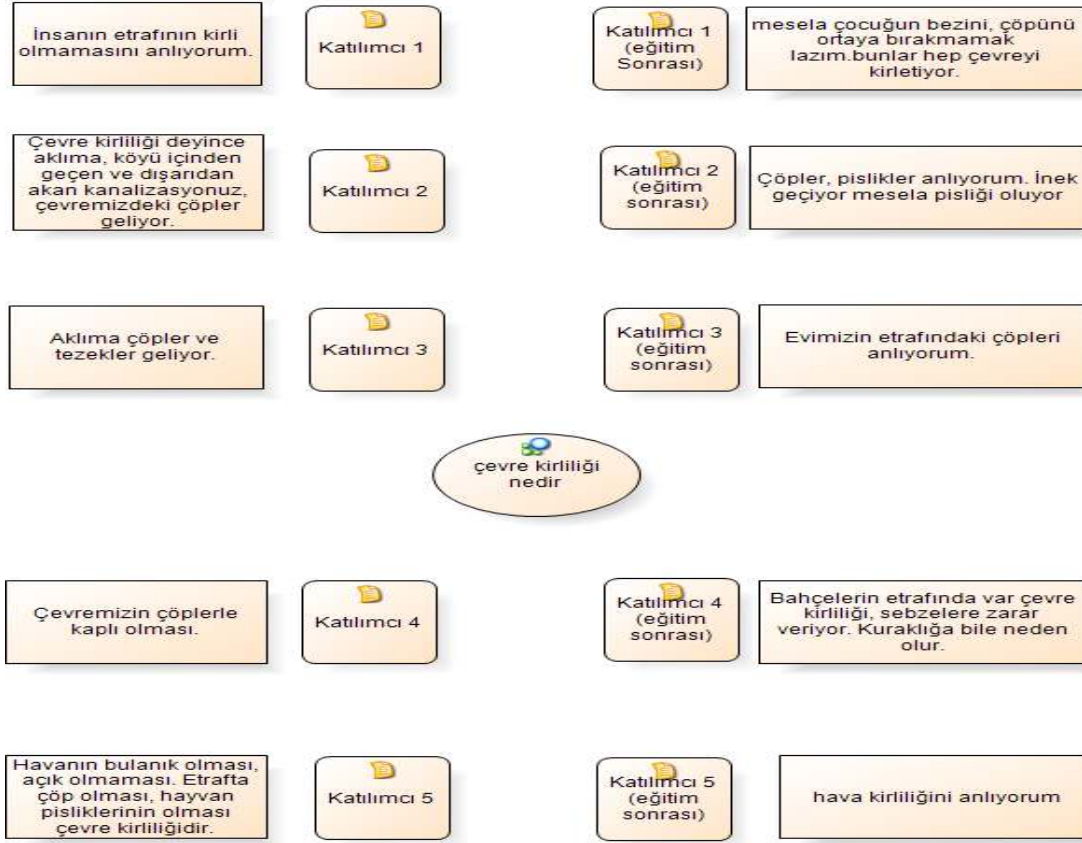
1.8 Çevre Kirliliğı

- Katılımcıların çevre kirliliğı ve yaşadıkları çevre üzerine olan algısı ve bilgi durumu temel olarak bu kavramları nasıl tanımladıkları ve çevre sorunlarını nasıl ifade ettikleri üzerinden değerlendirilmiştir. Çevre kirliliğini tanımlarken ortaya koydukları sorunlar ve bunlara getirdikleri çözüm önerileri, eğitim öncesi ve sonrası ifadeleri üzerinden incelenmiştir. Ayrıca

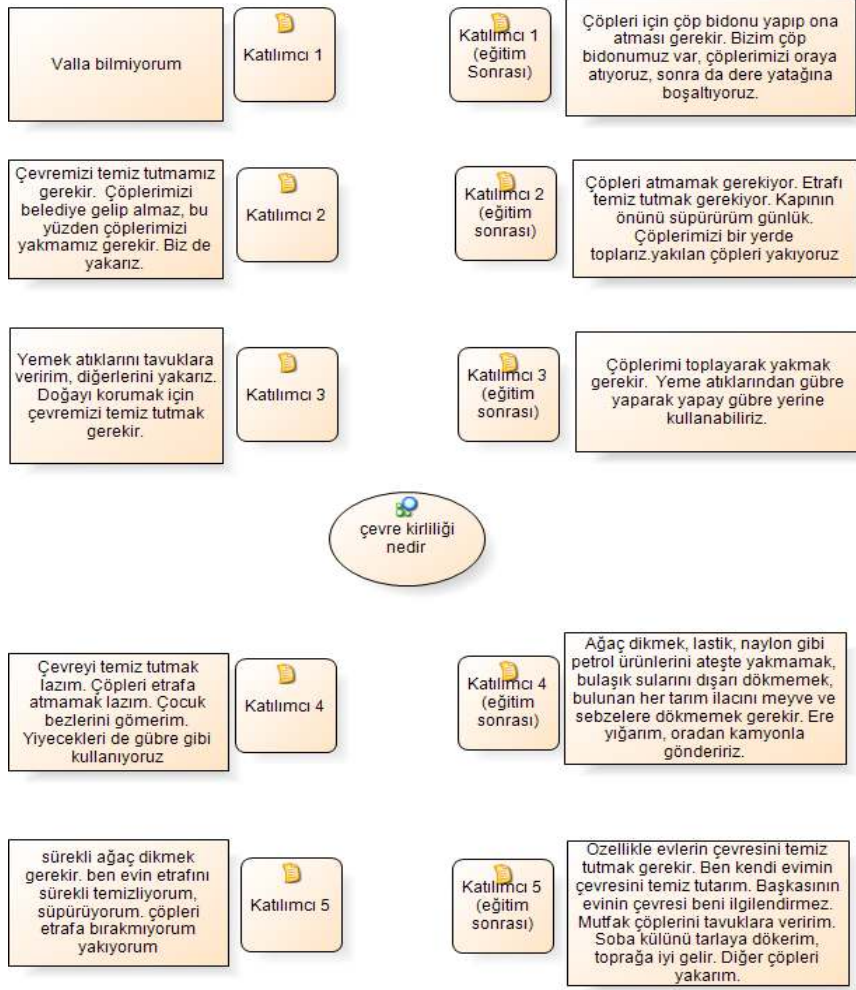
küresel ısınma kavramı hakkındaki bilgi düzeyleri de yine eğitim öncesi ve sonrası görüşleri üzerinden ölçülmüştür.

Çevre Kirliliği Kavramı Hakkında Görüşler

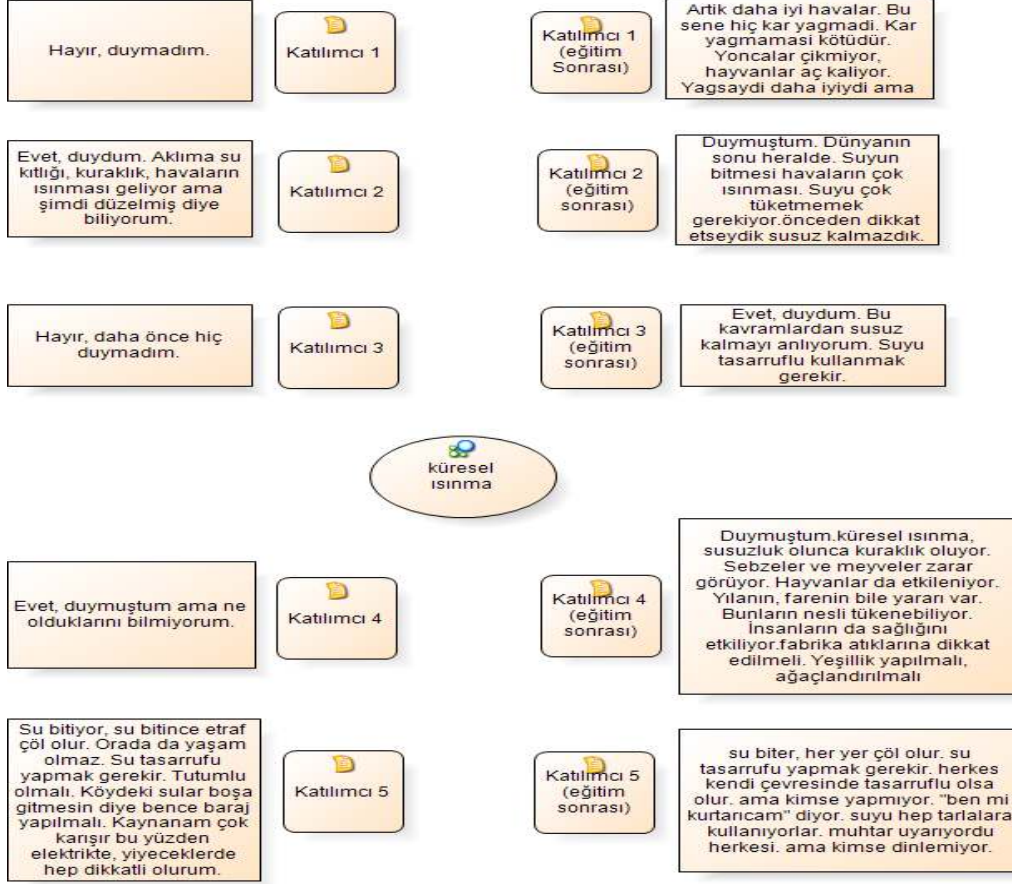
- Katılımcıların çevre kirliliğini tanımlarken kullandıkları sorunlar ve durumlar genel anlamda etrafta kirlilik ya da çöp olması üzerinden tanımlanmıştır. Bununla beraber eğitim sonrası çevre kirliliği hakkında bilgi düzeyinde bir değişiklik olmadığı gözlemlenmiştir. Çevre kirliliği köy yaşamında katılımcıların bire bir etkilendiği pratik durumlar üzerinden tanımlanmıştır. Bu durum katılımcıların içlerinde bulundukları çevreyi pratik hayatları üzerinden algılamaları ile ilgilidir. Bu anlamda eğitim sonrasında da kendi yaşadıkları alanı tanımlama biçimleri değişmemiştir. Ancak asıl farklılık çevreyi koruma algısında olmuştur.
- Katılımcılar eğitim öncesi görüşmelerde çevrenin korunması için evin etrafını temiz tutmak ve çöplerin ortada bırakılmaması olmak üzere iki temel açıklama getirmişken, eğitim sonrası daha ayrıntılı çözümler ifade edilmiştir. temel dayanak eğitim öncesi eğilimle benzerlik gösterirken, cevapların içeriği zenginleşmiştir. Eğitim ile öğrenilen gübre yöntemi telaffuz edilmiş ve çöp yakımında dikkat edilmesi gereken bazı durumlar belirtilmiştir. Bütün katılımcılarda bu cevaplar görülme de, eğitimde anlatılan konulardan bazı katılımcıların aklında spotlar kalmış olması önemli bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

Çevreyi Korumak

- Küresel Isınma ile ilgili değerlendirmeler, eğitimin en çok kendini gösterdiği alanlardan biri olarak dikkat çekmiştir. Eğitim öncesi kavram hakkında bilgi sahibi olmayan ya da kavramın içeriği hakkında açıklama yapamayan katılımcılar, eğitim sonrasında küresel ısınmayı eğitimde öğretilen bazı temel kavramlar üzerinden tanımlayabilmişlerdir.

Küresel Isınma Kavramı

- Katılımcıların bir kısmı eğitim öncesinde küresel ısınma hakkında bilgisi olmadığını belirtirken, bir kısmı da kuraklık üzerinden açıklama oluşturmuştur. Ancak eğitim sonrasında su tasarrufu ve kuraklık hakkında daha ayrıntılı açıklamalar oluşturmuşlardır. Olası kuraklık sonucu bitkilerin ve hayvanların zarar görecektir olması da katılımcılardan biri tarafından ifade edilmiştir. tasarruf kavramının katılımcılar tarafından benimsenmiş bir fikir olduğu gözlemlenmiştir.

2 KATILIMCILAR VE EŞLERİ: ÇELİŞKİLER

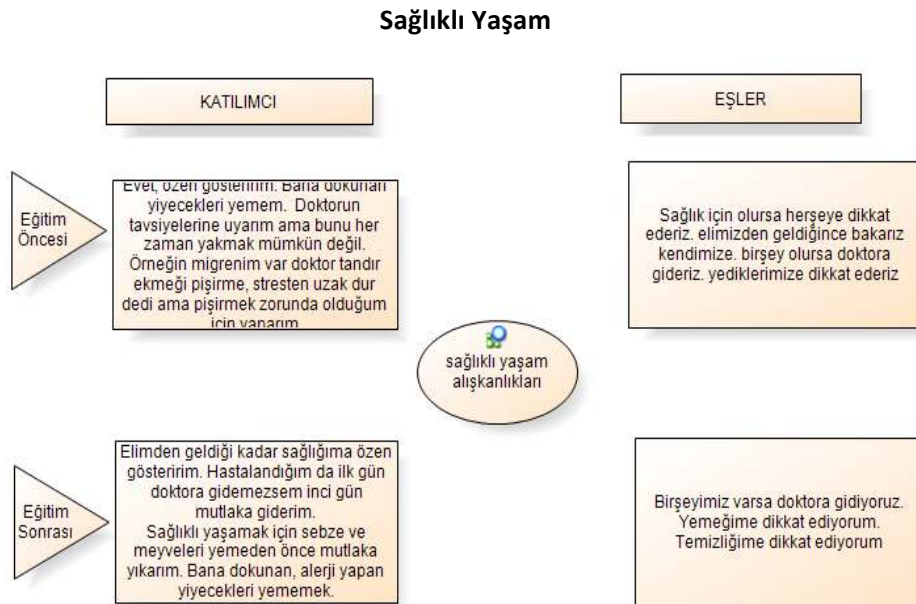
Katılımcıların "Kırsal Eğitim Programı" ile değişen algı dünyaları, bilgi düzeyleri ve pratikleri değerlendirilirken önemli bir gösterge de eşleri ile olan iletişimleridir. Başka bir deyişle katılımcıların kendilerini ifade ederken, eşlerinin rolü de incelenmesi gereken dinamiklerden bir olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların hem mevcut yaşam pratiklerinde, hem kavramları tanımlamalarında

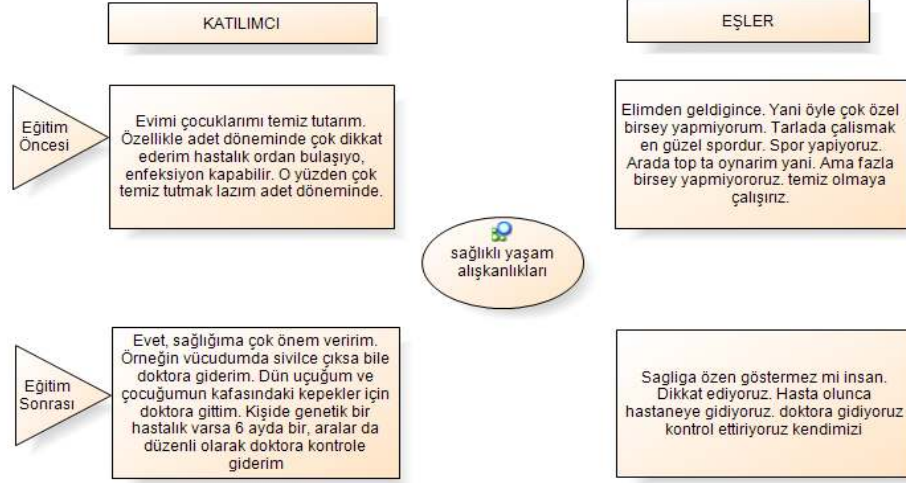
hem de geleceğe dair çizdikleri projeksiyonlarda, eşlerinin ilgili konulardaki fikirleri incelenmesi gereken belirleyiciler olarak kabul edilmiştir. Özellikle köy hayatında kadınların konumu ve bu konumda yaşadıkları özgürlükler-sınırlılıkların anlaşılması açısından eşlerin fikirleri kritik bir değere sahiptir.

Eşlerin verdikleri cevaplar, özellikle katılımcıların verdikleri cevaplarla belirgin çelişkiler gösterdiği noktalar üzerinden değerlendirilmiştir. Bunun nedeni, eğitim programı sonrasında erkeklerin hangi konularda mukavemet gösterdiğinin, hangi konularda katılımcıların talep ve gelecek projeksiyonlarından farklı bir tavrı olduğunun dikkate alınması, eğitim programının etkisini anlamak açısından önemlidir.

Kadınların köydeki kendi konumlarını tanımlaması, içlerinde bulundukları zorlukları ve sınırlılıkları tanımlamalarına karşın erkeklerin eşlerinin mevcut koşullarının devamlılığı üzerinden bir argüman ürettiği gözlemlenmiştir. Bu durumun bir yansıması da Hamilelik Dönemi ile ilgili anlatımlarda da ortaya çıkmıştır. Gelecek ile ilgili projeksiyonlarda ise kadınların talepleri ve gelecek kurguları ile mevcut köy hayatına bakışlarında kırılma noktaları olduğu gözlemlenmiştir.

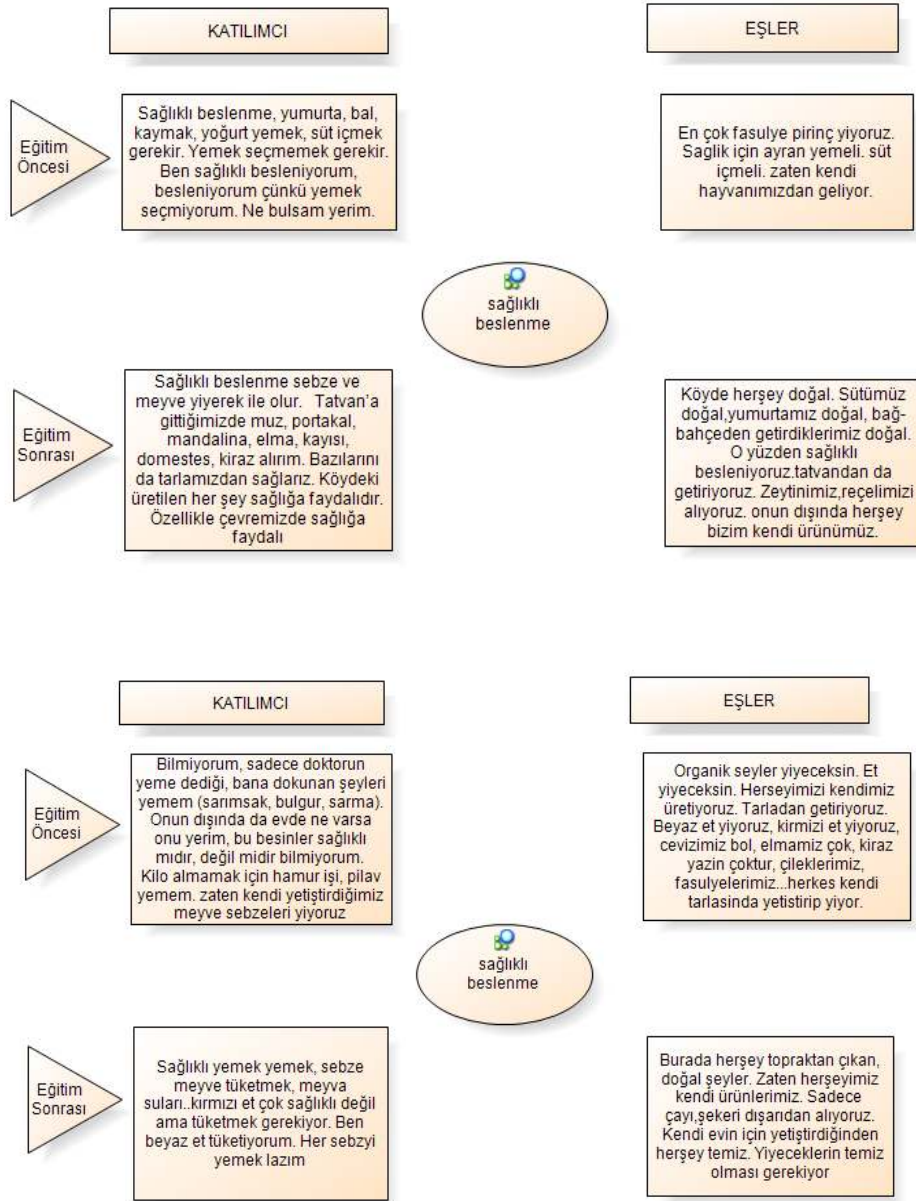
2.1 Temel Algılar: Sağlık, Temizlik, Beslenme

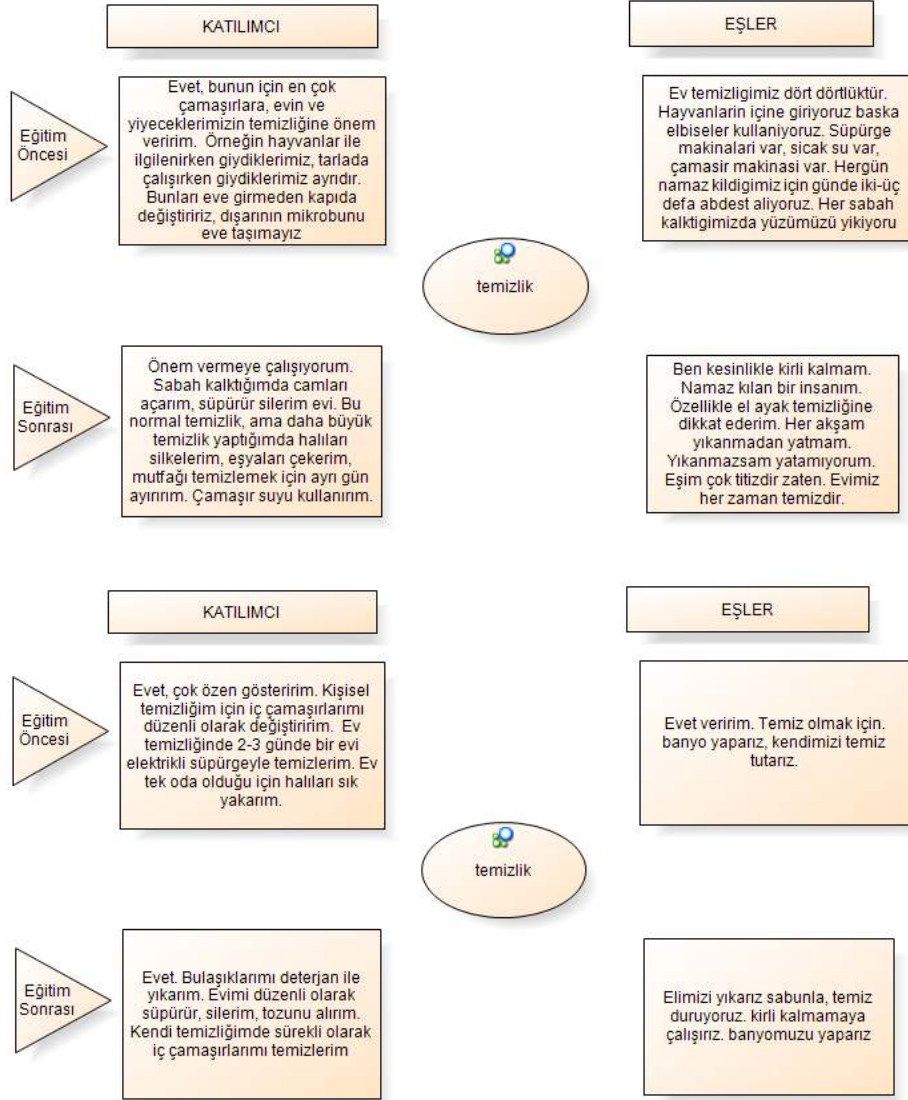
Katılımcıların özellikle sağlık konusunda eşleri ile ortak bir algı oluşturdukları gözlemlenmiştir. Aynı koşullarda yaşıyor olmaları ve aynı pratikleri uyguluyor olmaları nedeniyle kurguladıkları sağlıklı yaşam anlayışı paralellik göstermektedir. Katılımcıların sağlıklı yaşam için referans gösterdikleri kavramlar eşler için de tanımlama noktası olmuştur. Sağlıklı yaşam katılımcılar tarafından beslenme alışkanlıkları ve temizlik üzerinden ifade edilirken, doktora gitmek de önemli bir kriter olarak belirginleşmiştir. Bu durum eşlerin verdikleri cevaplarda da kendini gösterir. Sağlıklı Yaşam tanımlaması için belirleyici olan iki öge olan beslenme ve temizlik kavramlarına bakıldığında katılımcıların ve eşlerinin verdikleri cevaplar benzer argümanlar üzerinde kurgulanmıştır. Başka bir deyişle beslenme ve temizlik gibi kadınların ev içi işleri ile ilgili konularda eşlerin oluşturdukları tanımlamalar kadınların tanımlamaları ile benzerlik göstermiştir.

Sağlıklı Beslenmek

Beslenme özelliklerine bakıldığında katılımcı ve eşler benzer durumlara referans vermektedirler. Kadınların ev içi işlerinden olan yemek, eşlerin de beslenme alışkanlıklarını şekillendirmektedir. Bu çerçevede kadınların sağlıklı beslenme referansları eşlerin de beslenme algılarını belirlemektedir. Ortak algı kendi yetiştirdikleri ürünü tüketmek üzerinden kurulmuştur. Bu durum ev ekonomisinin yetiştirilen ürünlerin tüketimine dayanmasından kaynaklanmaktadır. Katılımcılar ve eşleri, kendi beslenme ve tüketim alışkanlıkları üzerinden sağlıklı beslenme tanımlamasına gitmelerini sağlamaktadır.

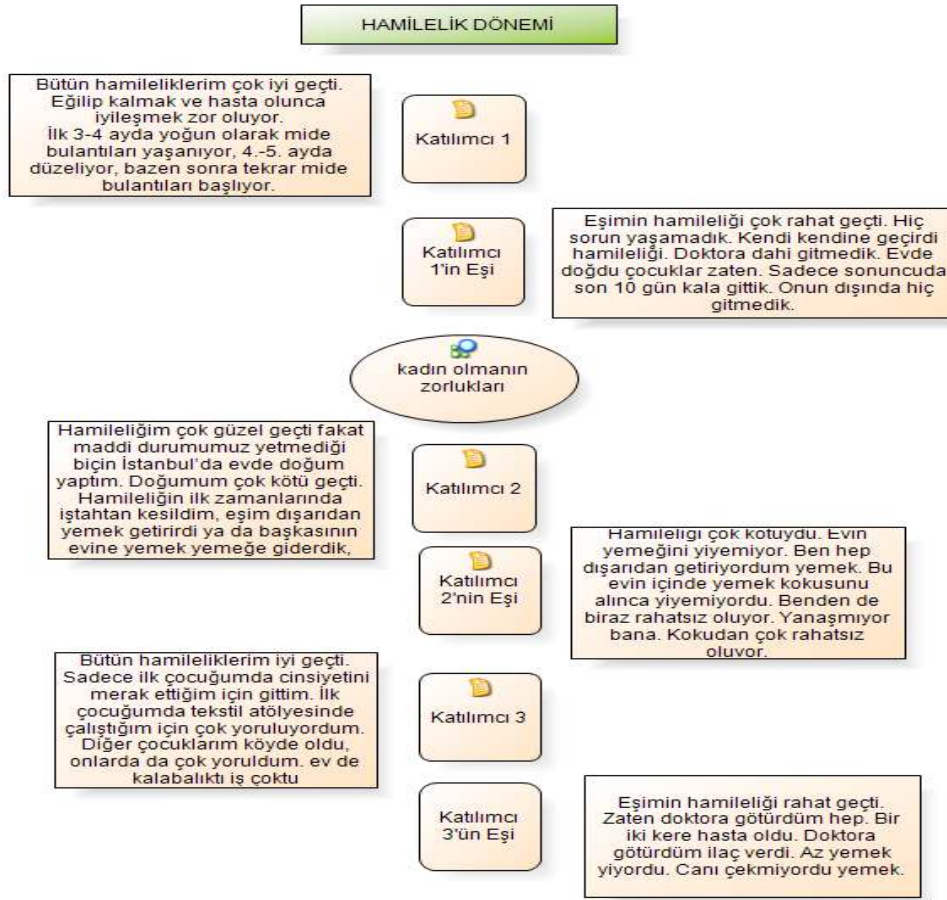
Temizlik Algısı

Katılımcıların temizlik konusunda temel referansı “ev temizliği” üzerinden kurulmuştur. Eşler dahi eşlerinin yaptığı ev temizliğini bir tanımlama noktası olarak belirlemiştir. Katılımcıların ev temizliği konusundaki titizliği eşler tarafından temizlik kriterlerinden biri olarak görülmüştür. Bunun dışında kişisel temizlik ve hijyen ortak temizlik algısı olarak belirginleşmiştir.

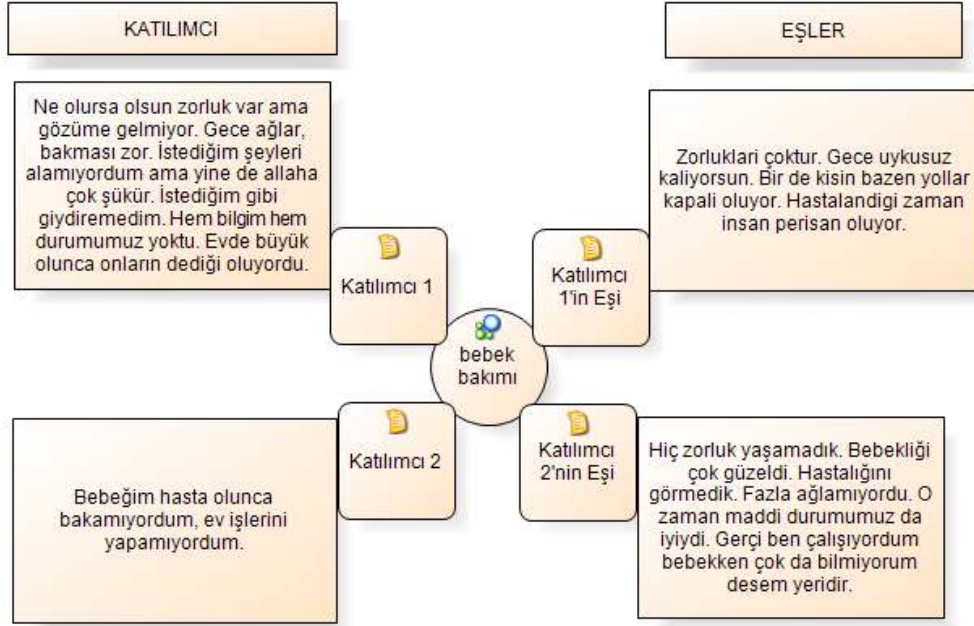
Temel sağlık algısı olarak kabul edeceğimiz konularda katılımcıların tercihlerinin eşlerin bakış açısı üzerinde belirleyici etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların ev içinde beslenme, temizlik gibi kendi iş alanına giren konularda mevcut algıyı oluşturduğu ve şekillendirdiği ortaya çıkmıştır.

2.2 Kadınlar ve Yaşam Pratikleri

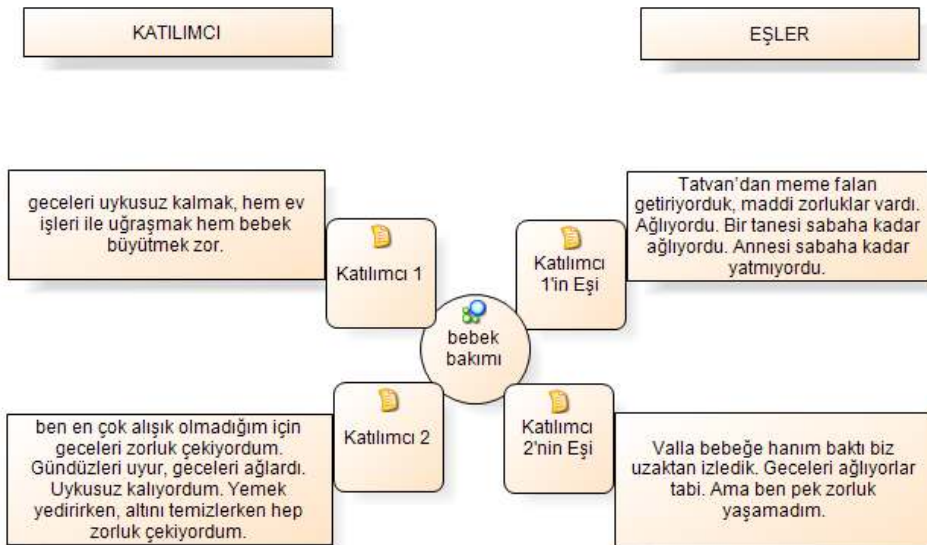

Katılımcıların hamilelik konusunda, özellikle hamilelik dönemlerini anlattığı bölümler, eşlerin ifadeleri ile en çok çelişen bölüm olarak karşımıza çıkmıştır. Katılımcıların anlattıkları zorluklar ya da yaşanan sorunlar eşlerin yaşamlarını engelleyecek veya onları etkileyecek bir durum oluşturmadığı sürece görmezden gelinmiştir. Bu nedenle hamilelik dönemini tanımlarken katılımcıların “zor geçti” dediği durumlarda eşler “hiçbir sorun yaşamadık” şeklinde ifadeler kullanmıştır. Doktora gitme durumu da erkekler tarafından farklı şekilde aksettirilmiştir. Genel olarak katılımcıların hamilelik döneminde yaşadıkları sorunları yalnız geçirdiği, eşlerin kadınların hamilelikle ilgili sorunlarının çözümünü kendi hayatlarına müdahale edecek durumlar olmadığı takdirde yine kadınlara bıraktığı gözlemlenmiştir. Aynı zamanda hamileliğin “rahat geçmesi” eşler tarafından doktora gitme sıklığının düşük olması üzerinden tanımlanmıştır. Katılımcıların hamilelikleri boyunca doktora gitme durumunun az olması, eşler tarafından hamilelik sürecinin sorunsuz geçmesi olarak ifade edilmiştir. bu çerçevede doktor kontrolü veya sürecin doktor tarafından izlenmesi durumu gözardı edilmiştir. Eğitim programında belirtilen “doktora gitme koşulları” düşünüldüğünde bu profil önemli bir gösterge olarak belirlenmiştir.

Çocuk Yetiştirme

Bebek bakımında da hamilelik dönemine benzer bir durum olduğu söylenebilir. Katılımcıların bebek bakımının zorluklarını anlattığı durumlarla eşlerin bu durumları tanımladıkları ifadeler arasında farklılıklar gözlemlenmiştir. Erkeklerin zorluk ya da rahartlık tanımlamaları kendi pratik hayatlarında yarattığı etki üzerinden değerlendirilmiştir. Bununla beraber yaşanan zorluklar erkekler tarafından farkında olunsa da kendini etkilemediği sürece bir sorun yaratmadığı belirlenmiştir. Kadınların yaşadığı sorunların bir zorluk olduğu, ancak duruma müdahil olmadan zorluklardan uzak durulduğu gözlemlenmiştir

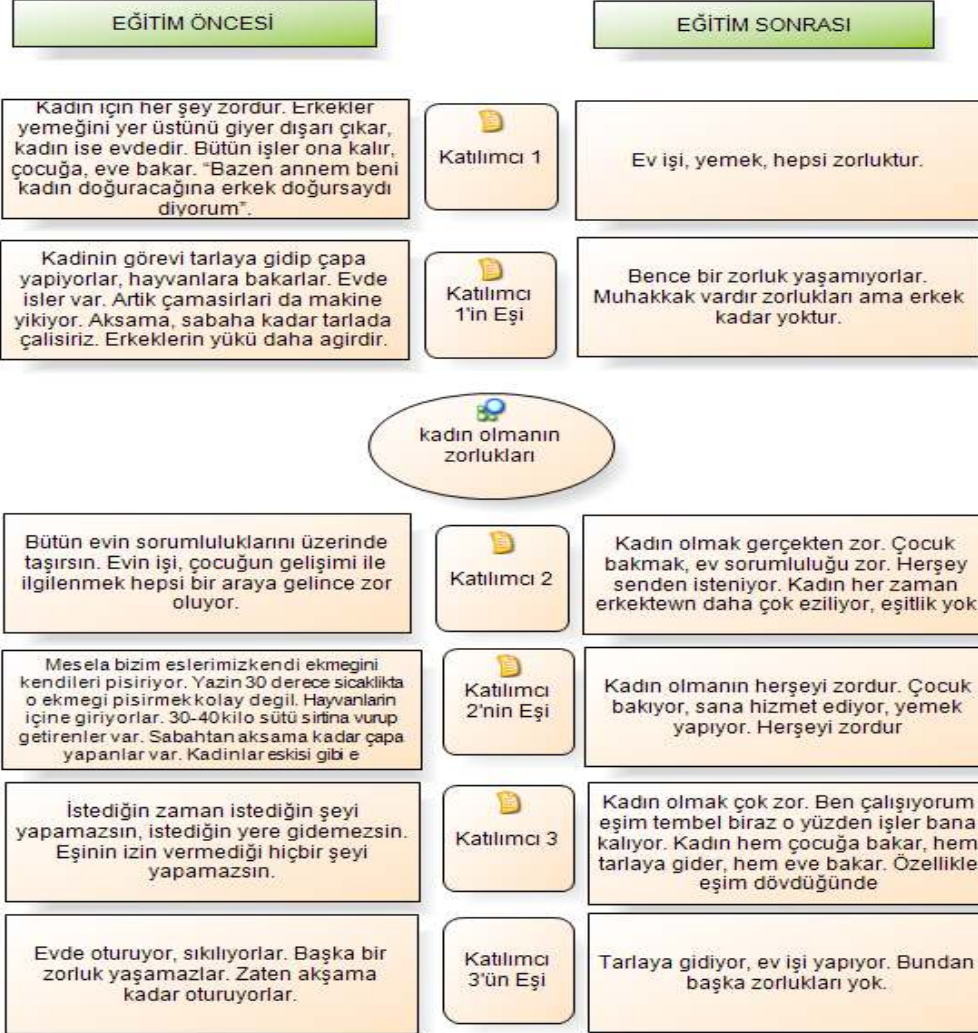

2.3. Kadınlar ve Yaşam Şartları

Katılımcıların köy hayatında kendi konumlarını anlatırken yaşadıkları sorunlar ve sınırlılıklar daha önceki bölümde incelenmişti. Kadın hakları, yaşanan zorluklar ve haksızlıklar, kadınların kendi hayatlarına dair olan talepleri eğitim öncesi ve sonrası durumlar karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Ancak erkeklerin bu noktada kadınların yaşadığı bu durumları tanımlaması oldukça farklı olmuştur. Kadınların köy hayatında yaşadıkları zorluklar tanımlanırken, erkekler mevcut durumları görmezden gelen bir tavır içerisinde olmuşlardır. İfade edilen zorluklar yapılan işler üzerinde yoğunlaşmış, kadının köy hayatındaki sosyal durumu erkeklerin üzerinde durmadığı bir konu olarak belirginleşmiştir.

Bununla beraber kadınların daha iyi yaşam için kurdukları gelecek vizyonu da şehir hayatına bakış açıları üzerinden değerlendirilmiştir. Daha önceden İstanbul'da yaşamış ve "köye dönüş" ile gelinmiş olduğundan, şehir hayatı ile ilgili yalnızca bilgiye değil aynı zamanda yaşama tecrübesine de sahip olan katılımcıların, tekrar şehirde yaşamak fikrine karşı geliştirdikleri fikirler, eşlerinin verdiği cevaplar üzerinden incelenmiş ve ilginç farklılıklar tespit edilmiştir.

Kadın Olmanın zorlukları

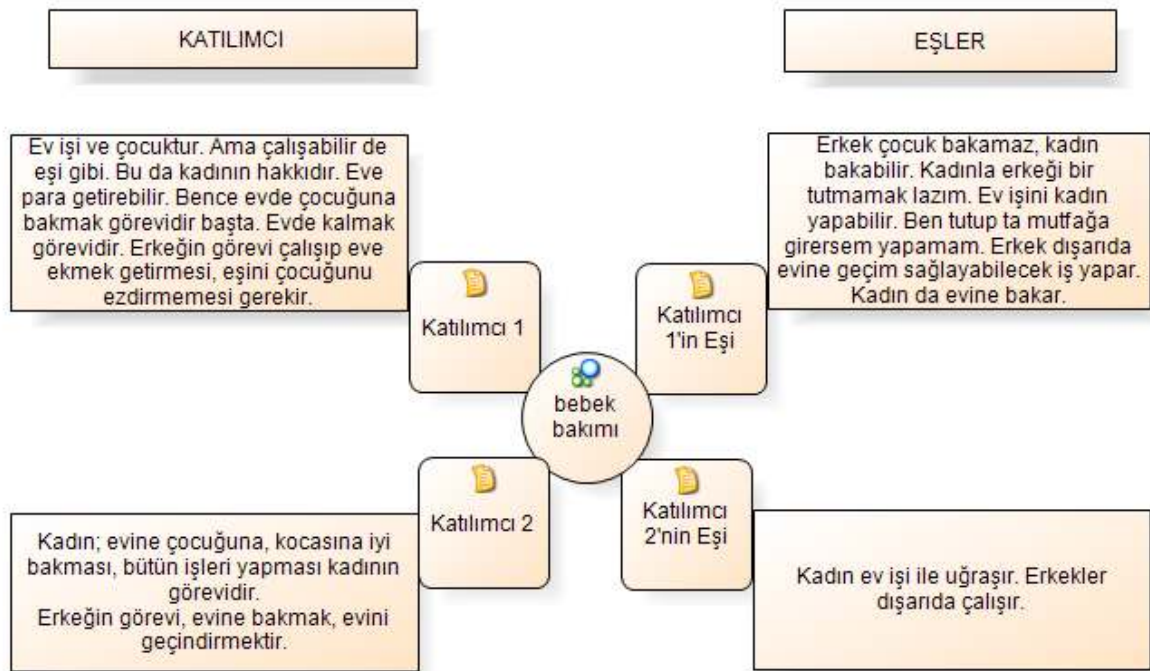
Katılımcılar, kendi yaşamlarıyla ilgili zorlukları tanımlarken ağırlıklı olarak üzerlerinde bulunan iş yükünden bahsetmişlerdir. Ev işi, çocuk bakımı gibi ev içi emek olarak değerlendirilecek işlerin tamamen kendilerinde olmasından ve bu durumun yarattığı yoğunluk ve yorgunluktan şikayet etmişlerdir. Bununla beraber eşin ve çevrenin üzerlerinde yarattığı baskıdan da bahsetmişlerdir. Rahat ve özgürce hareket edememek, giyimden dışarı çıkmaya kadar birçok konuda baskı yaşadıklarını söylemek başlıca şikayetler olarak karşımıza çıkmıştır.

Eşlerin bu konudaki fikirleri çeşitlilik göstermektedir. Bu konuda verilen tepkiyi iki şekilde değerlendirebiliriz. Öncelikle kadının ev içi emeğinin düşünüldüğü kadar zor olmadığı ve kadınların büyük bir zorluk yaşamadığını belirten eşler mevcuttur. Diğer grupta ise kadınların ev içi emeğinin zorluğunu kabul eden, bu anlamda kadınların köyde büyük zorluklar yaşadığını belirten eşler

mevcuttur. Ancak temel olarak gözlemlenen kadınların sosyal hayatta yaşadığı sınırlılık ve zorlukların eşler tarafından dile getirilmemesidir.

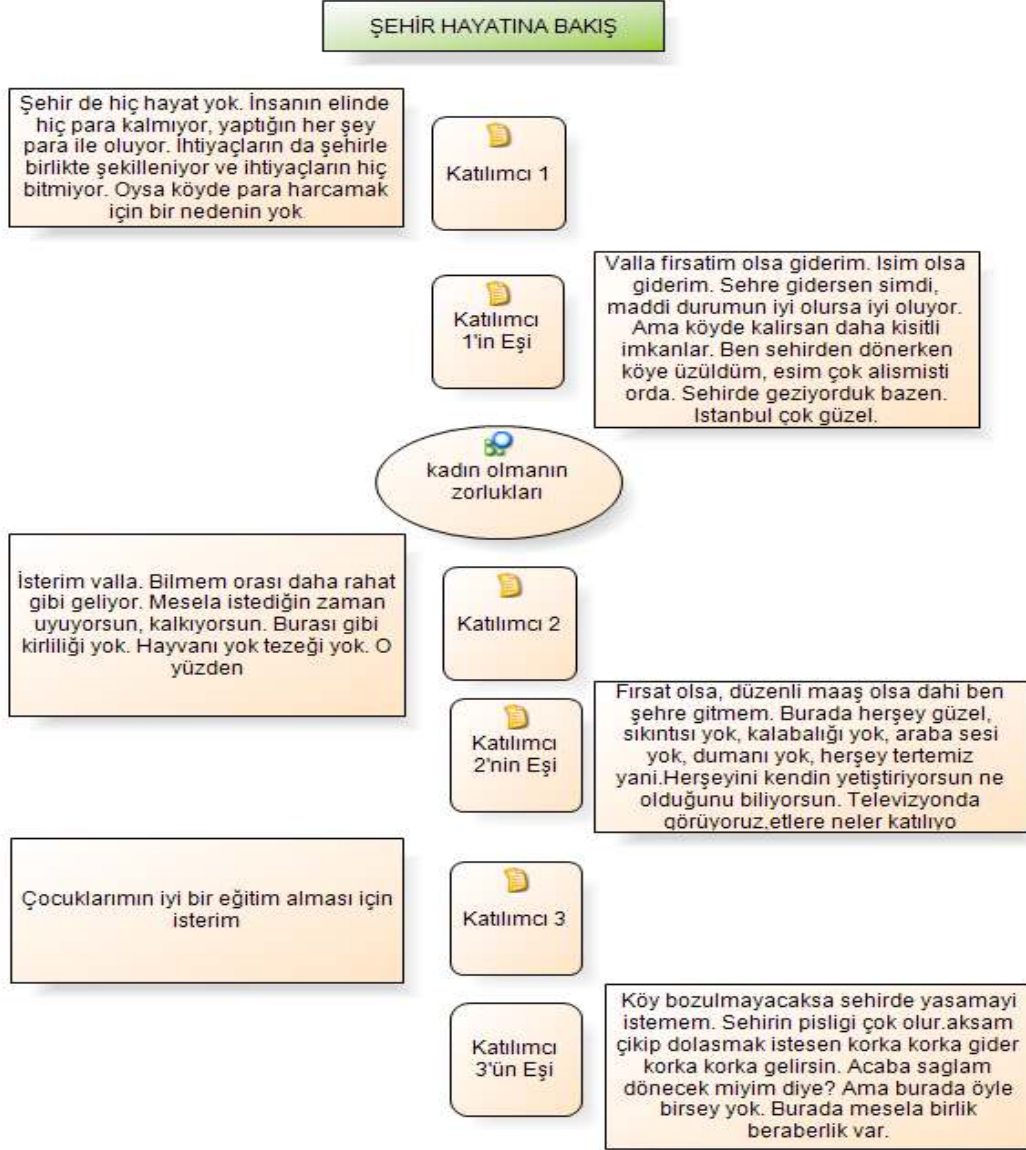
Kadınlar ve erkeklerin görevlerinin tanımlanması da bu durumun bir devamı niteliğinde olduğu belirlenmiştir. Fakat burada dikkat çekici olan durum kadınların da şikayet etmesine rağmen kendilerine biçtikleri görevin şikayet ettikleri durum üzerinden kurulmuş olmasıdır. Erkeklerle paralellik gösteren bu görev tanımlamaları, kadınların köy hayatında kendi konumlarından şikayet etmekle birlikte bunu kabullendiğini de göstermektedir. Bu anlamda eğitimde kadınların “hak” üzerinden edinilen bilgileri algı dünyalarına tam olarak yerleştiremedikleri gözlemlenmiştir. Bu durum köy hayatında yerleşik toplumsal kuralların ve adetlerin kırılmasının güç ve radikal bir durum olmasından kaynaklanmaktadır.

Kadın ve Erkeğin Görevleri

Katılımcılar kendi görevlerini temel olarak “eşleri ve çocukları” temelinde tanımlamıştır. Eşler de bu durumu pekiştiren tanımlamalar yapmıştır.

Şehir Hayatına Bakış

Kadınların geleceğe dair düşüncelerinin değerlendirildiği, fırsat olduğunda şehirde yaşamak hakkındaki görüşleri ile erkeklerin bu konudaki fikirleri arasında belirgin farklılıklar vardır. Eşlerin bu konuda görüş farklılıklarının olması, bu konu hakkında daha önce çok fazla paylaşımlarının olmadığına da bir göstergesidir. Katılımcıların ve eşlerinin farklı beklentileri olması ve bu beklentilerin temellendirilmesinin birbirinden farklı referansları olması da dikkate değerdir.

SONUÇLAR

- Araştırmanın Tatvan ayağında yapılan derinlemesine görüşmelerde, bölgenin hem ekonomik hem de sosyal yapısının verilen cevaplar üzerinde etkili olmuşduğı görölmüştür.
- Katılımcılar, özellikle ekonomik durumla ilgili referansları sıklıkla dile getirmişlerdir.
- Araştırmada, birçok duruma referans olarak maddi imkansızlıkların verildiğı görölmüştür. Bu durum, özellikle çocuk bakımı ve beslenme ile ilgili konularda göze çarpmaktadır.
- Eğitimin katılımcılarda, hem pratik hem de algı düzeyinde belirgin değışiklik yarattığı alanlar, sağlıklı yaşam ve beslenme konuları olmuştur. Katılımcılar eğitim öncesinde daha genel ve kapsayıcı ifadelere başvururken, eğitim sonrasında öğrenilen konuları birer parametre olarak sunmuşlardır. Bununla beraber, katılımcıların ifadelerinde sıklıkla kullandıkları gözlenen “elimizden geldiğince” lafzı, eğitimin etkisinin yüksek oranda pratiğe yansımadığını göstermektedir.
- Önemli algı değışikliklerinden biri, doktor ve hastalık kavramlarında olmuştur. Eğitim öncesinde, yalnızca hastalık durumunda yapılan doktor ziyaretinin yeterliliğinden bahsedilirken,, eğitimden sonra düzenli doktor kontrolünün önemi üzerinde durulmuştur.
- Eğitim öncesinde, katılımcıların temizlik ile ilgili temel bilgilere sahip olduğı görölmektedir. Ancak mevcut temizlik algısının daha çok “ev temizliğı” üzerinde yoğunlaştığı görölmektedir. Lakin eğitim sonrasında, bu algının kişisel temizliğı de içerecek şekilde genişlediğı görölmüştür.
- Katılımcılar, eğitim öncesinde el yıkama ile ilgili belli bir bilgi düzeyine sahip olmakla beraber, eğitimden sonra bu kavramın, katılımcılara enforme edilen cümlelerle ifade edilmeye başlaması, katılımcıların bu konudaki algısının genişlediğini göstermektedir.
- Katılımcıların ”çocuklarla iletişim” konusundaki bilgi ve algı düzeyinin, eğitim öncesinde de yeterli düzeyde olduğı belirlenmiştir.
- Katılımcıların, kadın hakları konusundaki fikirlerini, Türkiye’deki kırsal alan yapısı ve genel sosyal duruma bağılı kalarak beyan ettikleri görüşmüştür. Bu durum, özellikle kadın ve erkeğin görevleri konusunda ortaya çıkmaktadır. Kadınlar mevcut sorumluluklarını ağır bulmakla beraber bu durumu kabullenmiş görünmektedirler.

- Gerek eğitim öncesi, gerekse eğitim sonrası değişimlerde, , katılımcıların, eşlerinin algı dünyaları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Sağlık, temizlik ve beslenme gibi konularda katılımcıların, eşlerinin bakış açılarına etki ettiği gözlemlenmektedir.